

Unge i trivsel eller mistrivsel?

En kvalitativ undersøgelse af hvilket pres unge mennesker i præstationssamfundet oplever, samt hvilke konsekvenser det kan have

Speciale | kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg Universitet, København

Udarbejdet af:
Line Eriksen Sørig
Diana Henriksen

Vejleder: Søren Rudbæk Juul

Afleveringsdato: 03.06-2019
Anslag: 191.025

1 TITELBLAD

10. semester, speciale

Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Aalborg universitet, København

Titel:

Unge i trivsel eller mistrivsel? – En kvalitativ undersøgelse af hvilket pres unge mennesker i præstationssamfundet oplever, samt hvilke konsekvenser det kan have.

Vejleder: Søren Rudbæk Juul

Afleveringsdato: 03.06-2019

Anslag: 191.025

Udarbejdet af:

Line Eriksen Sørig, studienummer: 20171093

Diana Henriksen, studienummer: 20170879

2 ABSTRACT

The purpose of this thesis is to understand the increasing tendency towards a failure to thrive among the Danish youth. Still more surveys conducted through out later years have shown a worrying development regarding the mental health and social conditions, when it comes to the younger generations. In our study we will make use of the empirical data available on this particular subject, and we will try to understand, why still more young people are struggling to feel good about themselves and thrive in our society.

Our preunderstanding is, that a societal evolution towards greater demands regarding performance is a defining contributor in this matter.

We think that the demands and expectations placed on the shoulders of the youth of today has become so comprehensive, that it risks pressurizing and forcing them into bad mental health in their efforts to comply. To understand the tendency towards a failure to thrive among the Danish youth, this thesis will aim to answer the following research question:

What is causing the youth of today to experience pressure in their everyday lives, and what are the consequences?

We have chosen to conduct qualitative semi-structured interviews with six persons in the age between 20 to 30 years, in our effort to come closer to an understanding of what is causing the youth to feel pressure in their everyday lives. We asked them to explain, how they feel about being young in today's society, and what they themselves believe is causing them to feel pressure. In our research we used a hermeneutical approach, concurrently including our own preunderstandings, among them a critical view on our current society as a natural condition. In our research we have used the findings of Erving Goffman, Axel Honneth, Hartmut Rosa, Anders Fogh Jensen and Søren Juul. We have also included the current empirical data relating to our subject in our effort to answer our own research question.

The analysis consists of four separate parts, wherein we examine how the young people experience pressure in different parts of their lives.

Part one deals with the pressure and expectations our participants have received from their parents, the second part with the pressure and expectations from friends, while the third part deals with pressure and expectations pertaining a life undergoing education or making a living working. Finally the fourth and last part of the analysis deals with which consequences the

pressure has on the participants view on themselves as persons and also on their outlook and understanding of life.

Based on our findings, we have been able to establish that not just one, but several aspects contribute to make the youth feel pressured. Among other things we have found, that the young people experience a certain kind of pressure coming from their parents due to a lack of recognition.

We have also found, that the young people are experiencing pressure coming from a culture of perfection, individualism and a competitive mentality all taking place within their circle of friends, where everyone strives to keep up appearances. These factors are also present among the youth while they are undergoing education or trying to build their careers in the workplace.

The different kinds of pressure experienced by the young people in Denmark contributes towards, that the young people are alienated from themselves. They are having a hard time identifying what is bringing meaning to their lives, and as a result will find it difficult to be aware of their own needs.

At last we find, that the pressure leads to a self-criticism, where the young people puts the blame on themselves, if they are unable to meet and live up to the demands and expectations of our society.

3 INDHOLDSFORTEGNELSE

1	Titelblad	1
2	Abstract.....	2
4	Problemstilling.....	6
5	Problemformulering	7
6	Problemfelt	8
6.1	Definition på stress.....	9
6.2	Samfundets udvikling	9
6.3	Et ændret menneskesyn.....	10
6.4	Forskning og viden om feltet.....	11
6.4.1	Den nationale sundhedsprofil 2017	11
6.4.2	Magisterbladets trivselsundersøgelse, 2017	13
6.4.3	Picture Perfect.....	13
6.4.4	Stress i gymnasiet.....	15
6.4.5	“Ansaret og skylden er din, ikke samfundets”	15
6.4.6	Pointer fra Noemi Katznelson	16
6.5	Mediernes behandling af problemstillingen	17
6.5.1	Hvordan går det?	17
6.5.2	Hvad (ud)danner vi de unge til?.....	18
7	Metode	20
7.1	Udvælgelse af informanter.....	21
7.2	Interviewmetode.....	21
7.3	Databearbejdning af interviews	22
7.4	Kodning.....	22
7.5	Etiske overvejelser.....	22
7.6	Informant præsentation.....	23
8	Teori.....	25
8.1	Anders Fogh Jensen.....	25
8.2	Hartmut Rosa.....	26
8.3	Axel Honneth	28
8.4	Erving Goffman.....	29

8.5	Søren Juul	30
9	Analysens struktur	32
9.1	Første analysedel - Pres fra forældrene	33
9.1.1	Delkonklusion.....	40
9.2	Anden analysedel – Pres i fritiden.....	42
9.2.1	Delkonklusion.....	52
9.3	Tredje analysedel – De unges beskæftigelse, herunder skole, uddannelse og arbejde	53
9.3.1	Pres i forbindelse med gymnasiet.....	53
9.3.2	Pres i forbindelse med overgangen fra gymnasiet til videregående uddannelse	57
9.3.3	Pres i forbindelse med at færdes på en videregående uddannelse eller arbejdsmarkedet.....	60
9.3.4	Delkonklusion.....	69
9.4	Fjerde analysedel - Pressets indvirkning på de unges selvforhold.....	70
9.4.1	Delkonklusion.....	77
10	Hovedkonklusion.....	78
11	Perspektivering	81
12	Litteraturliste.....	84
12.1	Bøger og publikationer:.....	84
12.2	Links:.....	85
13	Bilag 1: Interviewguide.....	87

4 PROBLEMSTILLING

Nærværende projekt søger at belyse og forstå den stigende tendens til mental og social mistrivsel, der i dag hersker blandt de danske unge, der navigerer under samfundets fremherskende konkurrence-, perfektions- og præstationskultur. Projektet bygger på en kritisk forståelse af, at den stigende mistrivsel kan sættes i direkte sammenhæng med den samfundsmæssige udvikling, som Danmark særligt har været underlagt de seneste 30 år. Specialet bygger på 6 kvalitative livsverdensinterviews med unge i alderen 20 til 30 år, hvor vi med et kritisk blik forsøger at forstå det pres, de unge oplever i deres hverdag. Flere undersøgelser fra blandt andet Sundhedsstyrelsen, Statens Institut for Folkesundhed og Center for Ungdomsforskning har igennem den seneste årrække kunne påvise en bekymrende udvikling, når det gælder de danske unges mentale helbreds-mæssige forhold. Flere unge føler sig stressede, deprimerede, ensomme, påvirket af søvnløshed og koncentrationsbesvær og lider under en generel mistrivsel. Vi finder denne problemstilling interessant og paradoksal, da Danmark ellers i flere sammenhænge bliver beskrevet som et af verdens lykkeligste lande (Helliwell, Layard, Sachs, 2019).

Flere teoretikere, heriblandt ungdomsforskeren Noemi Katznelson, påpeger, at der er en udfordring forbundet med, at ungdomsforskningen oftest kun er sat i relief til uddannelse og beskæftigelse. Ungdomskulturen kan derfor, når det gælder andre aspekter af livet, forstås som et forholdsvist uafdækket forskningsfelt. Dét vil vi med dette speciale forsøge at råde bod på.

Hvordan og hvorfor er de unge påvirket langt ind i sindet og deres mentale helbred? Hvilke faktorer er afgørende for, at de unge i stigende grad oplever sig pressede – ikke kun i forhold til uddannelse og beskæftigelse, men langt ind i livets øvrige arenaer? Der mangler viden om, hvad, der påvirker de unges selvforhold, deres identitet og forståelse af mening med livet. Hvilke værdier forstår de unge som afgørende og hvordan interagerer de unge med hinanden? Det er vores forforståelse, at samfundets krav og forventninger presser nogle unge derud, hvor det er nødvendigt for dem at påtage sig en maske for ikke at krakelere. Kravet om selvrealisering og evnen til at iscenesætte sig selv som værende stærk og succesfuld er en benhård kamp. Særligt for de hvis indre bliver mere og mere kaotisk, og som gør det vanskeligt at opretholde facaden. Vi har en forståelse af, at samfundets høje krav og forventninger har karakter af sociale patologier, der driver folk ud i mistrivsel, såsom stress, angst og depression.

Med afsæt i ovenstående spørgsmål finder vi det derfor interessant at undersøge de unges livsverdener og komme tættere på dem for at finde ud af, hvad det er, der i dag presser dem. Vi ønsker med dette speciale at bidrage til et mere fyldestgørende forskningsfelt, når det gælder ungdomskulturen og de unges ve og vel. Specialets problemstilling analyseres ved hjælp af den empiri, vi med egen undersøgelse frembringer, relevant forskningsviden, der præsenteres i problemfeltet, samt ved brug af specialets bærende teoretikere Axel Honneth, Hartmut Rosa, Erving Goffman, Søren Juul og Anders Fogh Jensen, der alle præsenteres i senere teori afsnit.

Specialet har til formål at besvare følgende problemformulering og dertilhørende underspørgsmål:

5 PROBLEMFORMULERING

Hvad presser de unge i deres hverdagsliv, og hvilke konsekvenser kan det have for dem?

- Hvordan presses de unge af deres forældre, og hvordan reagerer de på presset?
- Hvad presser de unge i deres fritid med venner, og hvordan håndterer de presset?
- Hvad presser de unge i forbindelse med uddannelse og arbejde?
- Hvilken indvirkning har de forskellige former for pres på de unges selvforhold?

6 PROBLEMFELT

Vi vil i følgende problemfelt belyse den viden, der kan være med til at gøre os klogere på vores problemstilling. Flere kritiske stemmer, heriblandt teoretikerne Hartmut Rosa og Søren Juul, påpeger, hvordan det moderne menneske i dag er underlagt et voldsomt tidspres, der for nogle resulterer i stress og fremmedgørelse. Det er dog ikke alle, der i samme grad bliver ramt, da flertallet af de unge stadig klarer skærene og formår at klamre sig fast til "hamsterhjulet", uden at få alvorlige sociale og psykiske problemer. Ikke desto mindre lider alle ifølge Juul og Rosa under tidsregimets pres (Juul, 2017; Rosa, 2014). Alle er i en vis forstand ofre, men navnlig dem, der i forvejen er dårligt stillet, risikerer at bukke under for presset.

Et eksempel fra den virkelige verden der understreger, hvilket omfang den stigende mistrivsel har karakter af, kommer eksempelvis til udtryk ved stigende brug af sovemedicin. I dag medicineres flere børn og unge, hvor særligt præparatet Melatonin, sovemedicin, gives i stigende omfang. Hvad end der er årsag til, at nutidens børn og unge i stigende grad lader til at mistrives, kan vi konstatere, at noget er helt galt, når der fra 2015 til 2017 ses en markant stigning i brugen af det receptpligtige præparat Melatonin. Stigningen fra 12.379 i 2015 til 15.073 i 2017 i receptindløsninger af sovemedicin til børn og unge mellem 0 og 24 år indikerer, at noget påvirker dem, og gør dem urolige i et sådant omfang, at de ikke på egen hånd kan finde ro til at falde i søvn (sundhedsdatastyrelsen, 2017).

Problemstillingen er yderst relevant at undersøge, da hvert enkelt individ og samfundet står overfor en tendens, der kan have fatale konsekvenser. Både for den enkelte unge og for samfundet. At et stigende antal unge mennesker ikke trives kan være invaliderende for det enkelte menneske og dets færden i livet. Hvis den nuværende ungdomsgeneration, som må forstås som samfundets og fremtidens bærende element, ikke trives og derfor er hindret i at være et ydende aktiv, vil det være vanskeligt for dem at bidrage til at sikre samfundets fremtidige sammenhængskraft. Problemstillingen er yderst kompleks og indbefatter som antydnet flere paradokser, men summa summarum er, at problematikken er af en sådan karakter, at den kræver social intervention. Vi ønsker med dette speciale indenfor socialt arbejde at diskutere og udvide forståelsen af, hvad der presser de unge i deres hverdagsliv, for derigennem at bidrage til fremadrettet at hindre sociale patologier.

6.1 DEFINITION PÅ STRESS

Eftersom dette speciale forsøger at belyse, hvad der presser de unge ud i indre uro og mistrivsel, ønsker vi som ramme til vores forståelse at inddrage Sundhed.dk's definition på psykologisk stress:

“Psykologisk stress opstår, når en person oplever, at omgivelsernes krav og forventninger overstiger ens kapacitet.” (Sundhed.dk, 2019)

Her vil mennesket på grund af samfundets krav og forventninger opleve, at de ikke længere vil være i stand til at kunne håndtere og modstå disse.

Ovenstående definerer, hvordan mennesket risikerer at blive drevet ud i et psykologisk, indre pres, hvis det oplever kravene og forventningerne fra omgivelserne som uoverstigelige i forhold til egen kapacitet. Definitionen er med til at understrege alvoren af psykologisk stress, underforstået mistrivsel, som en social problemstilling, der skal gøres noget ved, da mennesket ellers kan hindres i at leve et funktionelt og godt liv i trivsel. Mennesket internaliserer kravene fra samfundet og gør dem til forventninger til sig selv.

Som tidligere påpeget bygger dette projekt på forståelsen af, at den senere tids samfundsmæssige udvikling, herunder udviklingen fra traditionel velfærdsstat til nutidens konkurrencestat, har afgørende betydning for individet og de rammer, det skal navigere indenfor. Vi antager således, at samfundsudviklingen kan være med til at forklare tendensen til, at de unge i stigende grad er stressede og generelt udfordret, når det gælder deres mentale helbred. Vi finder det derfor i følgende afsnit relevant at skitsere udviklingen fra velfærdsstat til konkurrencestat.

6.2 SAMFUNDETS UDVIKLING

Politologen Ove Kaj Pedersen, der i 2011 udgav bogen Konkurrencestaten, beskrev heri, hvordan vores samfund har været underlagt en bevægelse fra velfærdsstat til konkurrencestat.

Velfærdsstaten byggede på en demokratisk og kollektiv proces, der havde bred opbakning fra politisk side og ligeledes fra befolkningen. Fundamentet var en fællesskabsorientering og solidaritet, og ærindet var at sikre et sikkerhedsnet under og for det enkelte individ (Pedersen, 2011). Velfærdsstaten byggede på ligestillings- og kompensationsprincipper, hvor man søgte at sikre alle mennesker lige adgang og hjælp til offentlig økonomisk understøttelse, hvis mennesket af forskellige årsager i en periode stod uden mulighed for at forsørge sig selv. Logikken i

velfærdsstaten var at kompensere mennesket økonomisk ud af en uønsket situation (Heerup, 2015). Velfærdsstaten sikredes ved det progressive skattetryk, der bestod af en økonomisk omfordelingslogik under devisen "de brede skuldre bærer mest". Den danske velfærdsstat ledes tilbage til 1948 og ansås i mange år som et yderst succesfuldt projekt, der havde politisk bred opbakning. I 1971 var Danmarks velfærdsstat blandt de største i verden og udgjorde 40 % af Danmarks bruttonationalprodukt (BNP). Velfærdsstaten blev dog imidlertid udfordret på grund af den økonomiske krise, der ramte internationalt fra midten af 1970'erne og frem til starten af 1990'erne. Krisen fik den betydning, at Danmark måtte finansiere velfærdsstaten ved gældsætning. Til trods for at Danmarks udlandsgæld i 1993 udgjorde hele 40 % af BNP'en, kom man fint ud af krisen som et af verdens rigeste lande. Den økonomiske krise medførte, at flere begyndte at sætte spørgsmålstegn ved den hidtidige eksisterende velfærdsstat. Den økonomiske krise havde medført lavere økonomiske vækstrater, og flere tvivlede på, hvorvidt velfærdsstaten kunne finansieres under sådanne betingelser. På grund af det øgede skattetryk opstod der fra politisk side en tvivl om befolkningens opbakning til velfærdsprojektet og udviklingen henimod konkurrencestaten tog hermed sine første spadestik. Fokus blev fremadrettet i stigende grad på ønsket om økonomisk vækst og merværdiskabelse (Pedersen, 2014).

6.3 ET ÆNDRET MENNESKESYN

Pedersen beretter, hvordan konkurrencestaten indebar et helt nyt samfunds- og menneskesyn. Han beskriver, hvordan menneskesynet er ændret fra solidarisk til opportunistisk, hvor mennesket i dag forstås som selvcentreret og nyttemaksimerende. Samfundets ændring mod en konkurrencestat indebar en individualisering, hvor fokus blev på det enkelte individs fremdrift og fremgang, snarere end på fællesskabets. Konkurrencestatens hovedformål er at sende individet hurtigst muligt ud i økonomisk selvforsørgelse, og mennesket anses som et stykke arbejdskraft, der skal bidrage med sin produktivitet, effektivitet og sin rådighed for arbejdsmarkedet. Konkurrencen blev sat i højsædet, både når det gjaldt den interne konkurrence og konkurrencen på det globale marked. Individet skal derfor producere, levere og merværdiskabe for at sikre nævnte forhold (Petersen, 2016; Pedersen 2011).

Professor Per H. Jensen påpeger at der i takt med samfundsændringen, ses en bevægelse fra et aristotelisk til et epikursk menneskesyn. Ud fra en aristotelisk tilgang til mennesket vil vi forstå

individet som drevet af en reel lyst og vilje til at indgå i sociale sammenhænge og det samfund, det befinder sig i. Det aristoteliske menneske vil altså bestræbe sig på at indfri sin rolle i den store sammenhæng, samfundet, fordi det har en oprigtig lyst til at bidrage og indgå som samfundsborger. Det epikurske menneske er derimod som udgangspunkt født selvcentreret. Det er beregnende, kalkulerende og egoistisk. Individet vil her gøre handlinger op ud fra en lyst-smerte-kalkulation, hvor det vil være villigt til at gå igennem smerte, hvis blot det kan sikre individuel lykke i sidste ende. Det vigtigste for mennesket er her at opnå størst mulig lyst og lykke (H. Jensen, Prieur, 2015).

Søren Juul påpeger ligeledes et ændret menneskesyn. Dette er ifølge ham direkte foranlediget af neoliberalismens fremmarch på den internationale scene, bevægelsen mod konkurrencestaten og foranlediget af opgøret med den velfærdsliberalisme, som velfærdsstaten oprindeligt byggede på. Juul betoner, hvordan der i dag hersker en individualisme-dyrkelse og selvcentrering i dét, han navngiver Selvets Kultur. Dét menneskesyn Juul identificerer er i direkte tråd med både det opportunistiske og epikurske menneskesyn. Juuls teoretiske sondringer om Selvets Kultur vil yderligere blive inddraget senere i selvstændigt teori afsnit efter endt problemfelt.

6.4 FORSKNING OG VIDEN OM FELTET

Flere undersøgelser opererer i øjeblikket med at forstå og belyse den stigende tendens til mistro blandt de unge i Danmark. Heriblandt undersøgelserne *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2017* fra Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed, *Stress kommer indefra* fra Magisterbladet, *Picture Perfect - Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster* fra Center For Ungdomsforskning og *Stress i gymnasiet* fra Aarhus Universitet (Sundhedsstyrelsen; Statens Institut for Folkesundhed, 2017), (Bucharth; Siegumfeldt, 2017), (Sørensen; Pless; Katznelson; Nielsen, 2017), (Nielsen; Lagermann, 2017). Disse undersøgelser vil nu i det følgende blive inddraget som viden i problemfeltet.

6.4.1 Den nationale sundhedsprofil 2017

Rapporten *Danskernes Sundhed - Den Nationale Sundhedsprofil 2017* bygger på Sundhedsstyrelsens og Statens Institut for Folkesundheds landsdækkende tværsnitsundersøgelse fra 2017. Det er en spørgeskemaundersøgelse, "hvordan har du det?", som er blevet udsendt til borgere over 16 år, hvoraf 183.372 af de adspurgte borgere responderede. Rapporten er

udarbejdet i samarbejde med landets fem regioner og Statens Institut for Folkesundhed. Den er den tredje af sin slags, da der ligeledes i 2010 og 2013 blev foretaget en tværsnitsundersøgelse af danskernes sundhed. Dette giver os muligheden for at anskue danskernes udvikling over de seneste 7 år i forhold til deres sundhed. Blandt personer under uddannelse ses en generel stigning i, hvor mange der ofte føler sig nervøse eller stressede. I 2010 følte 16,8 % af personerne under uddannelse sig ofte nervøse eller stressede, mens tallet i 2017 var 28,2 %. Endvidere ses det, at 11 % af respondenterne, som var studerende på en mellemlang videregående uddannelse, i 2010 ofte følte sig nervøse eller stressede, mens 10,3 % af respondenterne på en lang videregående uddannelse havde samme følelse. I 2017 var disse tal på henholdsvis 14,2 % og 14,5 %, hvilket viser en stigning på 3,2 og 4,2 procentpoint i disse to kategorier (Sundhedsstyrelsen; Statens Institut for Folkesundhed 2017). Dette viser, at over hver fjerde ung, som befinder sig i en uddannelsesmæssig sammenhæng, ofte føler sig nervøs eller stresset. Tværsnitsundersøgelsen påviser yderligere en markant stigning i antallet af unge, der generelt mistrives i deres mentale helbred. Disse tal understreger problemets omfang og giver samtidig grund til alvorlig bekymring.

Eftersom undersøgelsen bygger på unges selvrapporterede svar, er vi bevidste om, at disse tal skal læses med et kritisk blik, da der kan være indbygget bias forbundet med, at det er de unges egen vurdering og oplevelse af sundhed, der ligger til grund for undersøgelsens resultater. Flere faktorer vil kunne have påvirket undersøgelsens udfald, heriblandt forskellige holdninger til, hvordan stress i modsætning til "blot" travlhed for eksempel subjektivt forstås. Hvor det ene unge menneske vil kunne navigere med mange bolde i luften under følelsen af "blot" at have en travl hverdag, vil et andet ungt menneske kunne opleve samme mængde af bolde i luften som værende stressende og invaliderende for dets hverdag. Dét faktum, at følelsen af at være presset og udfordret altid vil bero på en subjektiv oplevelse og erfaring, er med til at gøre det relevant for os at undersøge, hvad det er, der presser og udfordrer det enkelte unge menneske i dag. De subjektive beretninger fra de unge selv vil gøre det muligt for os at forstå, hvad det er, der tynger og presser dem. Det vil bidrage til at gøre det muligt for os at blive klogere på, hvad der skyldes den stigende tendens til mistrivsel, når man ser på den brede ungdomskultur i Danmark.

Ikke kun Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed står bag undersøgelser af dette projekts problemstilling. Der er ligeledes foretaget undersøgelser af området fra blandt andet

Magisterbladet og Center for Ungdomsforskning med ungdomsforskeren Katznelson, hvor udvalgte undersøgelsesresultater fra disse vil blive fremlagt i det følgende.

6.4.2 Magisterbladets trivselsundersøgelse, 2017

Hvor Sundhedsstyrelsens og Statens Institut for Folkesundheds tværsnitsundersøgelse fremlagde udviklingen, herunder stigningen af stress fra 2010 til 2017, retter Magisterbladet med sin trivselsundersøgelse fra 2017 et større fokus på at afdække, hvilke konsekvenser der kan være forbundet med følelsen af stress. Magisterbladet afdækker med sin undersøgelse stressniveauet hos 918 studerende på professionshøjskoler og universiteter. Her konstateres, at 90 % af respondenterne alle i et vist omfang har følt sig stressede i løbet af det seneste semester. 6 % af det samlede antal studerende har hele tiden følt sig stressede, 23 % følte sig stressede en stor del af tiden, 31 % følte sig stressede en del af tiden, og 30 % følte sig stressede lidt af tiden. Vi finder det særligt iøjnefaldende, at hele 90 % af de unge i et vist omfang har følt sig stressede indenfor det seneste semester. Disse tal er endnu engang med til at understrege alvoren, når det gælder de unges trivsel, og ikke mindst mangel på samme.

I undersøgelsen findes det yderligere, at stressen kan medføre forskellige konsekvenser, blandt andet nedsat sexlyst, spændingshovedpine, følelsen af mindre engagement, hukommelses- eller koncentrationsbesvær, nedprioriteringer af de sociale relationer og søvnbesvær. Dette vidner om, at presset fra de videregående uddannelser, og den deraf afledte stress, ikke kun påvirker de unges studieaktivitet, men også påvirker dem langt ind i deres privatliv.

Spørger man de unge stressede studerende, hvad de selv mener, der ville kunne afhjælpe deres mistrivsel, svarer et markant antal, dét at tale med nogen om sine problemstillinger, hvad enten det er en medstuderende eller en fagperson. Blandt andet svarer 46 %, at de godt kunne have brugt gode råd til, hvordan de skulle balancere og prioritere tiden i forhold til studie, arbejde, venner, familie mm. Dette under ønsket om at komme igennem uddannelsen på en mindre stresset måde (Bucharth; Siegumfeldt, 2017).

6.4.3 Picture Perfect

Center for Ungdomsforskning står, som tidligere beskrevet, ligeledes bag en række undersøgelser af området. De står blandt andet bag udgivelsen af artiklen Picture Perfect -

Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster, hvori de retter fokus på

de samfundsmæssige forandringstræk, der peger mod et ungdomsliv, som i dag er præget af præstation. Deres undersøgelsesgrundlag består af tre forskningsprojekter, der alle afdækker præstation på tværs af forskellige ungdomslivskontekster, og hvordan netop præstationen kommer til udtryk i de unges tilblivelsesprocesser. I artiklen peges der på, at præstation for nogle unge står som en væsentlig diskursiv ressource, mens det for andre er knyttet an til frygten for at stå udenfor fællesskabet. De konkurrencebetonede spilleregler, med præstation i højsædet, vil være en fordel for de unge, der mestrer at præstere og lykkes med at "holde hovedet højt og skuldrene brede" under evnen til at italesætte og sætte sig selv igennem i en given situation, som for eksempel i klasseværelset. Mens det for de unge, der er udfordret på at efterleve de ovenstående spilleregler, vil være et udfordrende miljø at færdes i, da det kan være forbundet med frygten for ikke at kunne leve op til præstationskulturen og de herskende krav, og derved risikere at stå udenfor fællesskabet.

Selvom undersøgelsen påpeger, at nogle af de unge lykkes med at navigere indenfor gældende spilleregler, påviste undersøgelsen et fællestræk hos samtlige informanter. Alle, der indgik i undersøgelsen, havde oplevelsen af aldrig at komme i mål med følelsen af at præstere tilstrækkeligt. Af artiklen fremgår det, at der er en øget tilbøjelighed til, at de unge forvalter sig selv som et CV, hvilket kaldes for "self-as-portfolio". Her står CV'et som ramme om selvet, og derfor bliver selvet en størrelse, der skal forfines og videreudvikles med det formål at fremstå så imponerende og overbevisende som overhovedet muligt.

I artiklen understreges det, at denne tendens ikke blot er gældende for de unges faglige præstationer, men at der ligeledes stilles krav til deres præstationer rettet imod deres sociale formåen, hvor det er altafgørende at "være på". Artiklen betoner, at det er normen at skulle præstere på alle fronter, ikke kun fagligt, men også socialt. Den unge skal være populær, fagligt dygtig, socialt kompetent og ikke mindst se trænet og godt ud. Det unge menneske skal i dag gøre sig gældende og forme sig selv gennem dets præstationer og positioneringer i forhold til konkurrencelogikken, der dyrker betydningen af at være en vinder og derved fodrer frygten for at blive "en taber". Artiklen understreger, at det er vanskeligt for de unge at leve op til alle de krav der stilles på én gang (Sørensen et al., 2017).

6.4.4 Stress i gymnasiet

Netop hvordan nutidens præstationskrav påvirker de unges adfærd afdækkes i undersøgelsen Stress i gymnasiet, som Aarhus Universitet står bag. Heri fremhæves det, hvordan præstation og konkurrence er afgørende for de unges adfærd, hvor de konstant anstrenger sig for at præstere bedst muligt. Kampen for de høje karakterer bevirker en konkurrence både fagligt og socialt, hvor der udspilles en kamp i klassen om at blive bemærket som den dygtige elev af lærerne, der netop bedømmer og tildeler karakterer. Konsekvensen af dette er, at de unge bliver yderst opmærksomme på, hvordan de fremstår. Eleverne bliver bevidste om, at de helst skal befinde sig i sociale og faglige sammenhænge med "de dygtige", for derigennem at fremstå som attraktive og nogen, der har ressourcerne til de gode præstationer (Nielsen; Lagermann, 2017). Denne undersøgelse gør det tydeligt og præcist, hvor afgørende præstation- og perfektionskulturen bliver for de unge.

6.4.5 "Ansaret og skylden er din, ikke samfundets"

Konkurrencelogikken gennemsyrrer ligeledes uddannelsessystemerne, når de ses i en større global sammenhæng. Her indgår uddannelsesinstitutionerne i et større uddannelseskapløb, hvor der konkurreres nationerne imellem under bestræbelserne på at besidde den bedst uddannede og mest produktive befolkning. De unge navigerer i dag under massive krav til, ikke blot at uddanne sig mere og hurtigere, men også under den kendsgerning, at de er under konstant målen og vejen, samt er sat til sammenligning med andre unge fra den øvrige verden. Det unge menneskes præstationsevne og individuelle ansvar bliver afgørende for at gøre sig gældende og klare sig godt i den øgede konkurrence. Sociologen Rasmus Willig taler i forlængelse af dette om en u-vending af kritikken, hvor man før kritiserede samfundet og makrostrukturen, har kritikken i dag fået karakter af en selvkritik. Det anses i dag for individets egen skyld, hvis det havner i uhensigtsmæssige livssituationer og det er altid dit eget ansvar at stå for en forandring og udvikling, hvis du ønsker at ændre din situation. Ansaret og skylden er din, ikke samfundets (Willig, 2013). Brinkmann beskriver ligeledes, hvordan mennesket i dag er underlagt en selvorientering, der afstedkommer, at de ensomt retter blikket indad og søger at forklare fejlene indefra, i stedet for at rette et kritisk blik på den udviklingstvang, der dominerer vores samfund og efterlader individerne ud i rodløshed (Brinkmann, 2014). En sådan tendens stemmer fint overens med, hvad undersøgelsen fra Center for Ungdomsforskning understreger i den tidligere

præsenterede artikel *Picture Perfect*, netop at flere af de adspurgte unge har følelsen af at være usikre på, hvornår de har præsteret "godt nok" og mestret det spil, der knytter sig til at præstere tilstrækkeligt (Sørensen et al., 2017).

6.4.6 Pointer fra Noemi Katznelson

Professoren Katznelson, der anses for en af landets førende forskere indenfor ungdoms- og uddannelsesforskning, forholder sig særligt til den samfundsmæssige udvikling og de unges orientering rettet mod uddannelse, der har været fra 1990'erne og frem til i dag.

I artiklen *Vi ønsker innovative og kreative unge, men skaber det modsatte*, udgivet fra Altinget, stiller Katznelson skarpt på de seneste knap 30 års udvikling. Hun tegner et billede af en markant udvikling fra 1990'ernes store drømme om fremtiden til 00'ernes "hurtigt igennem uddannelse", hvor flere fik brast deres drømme på grund af de stigende adgangskrav, og over i 10'ernes fokus på det globale marked, produktivitet, arbejdsmarkedets behov, karakterkrav mm. Disse elementer er styrende og er med til at definere normen i vores samfund i dag. Hun påpeger, at uddannelsessystemet aktuelt, på grund af den herskende præstationskultur, har fået den betydning, at de unge risikerer at miste deres fremtidsdrømme og kreativitet (Katznelson, 2018).

I en anden artikel ved navn *En ungdom under pres*, udgivet fra Gymnasieskolen.dk, hvori blandt andet Katznelson indgår i, understreges det ligeledes, at det for de unge i dag kun er 12-tallet, der dur, og at de unge ligefrem skal begrunde, hvis de "kun" får 4. I den forbindelse bliver det pointeret, at der ses en sårbarhed hos unge i krydsfeltet mellem en øget præstationskultur og perfektionskultur, hvor perfektion, og det at præstere og levere, er ud fra høje kriterier og stræben efter topkarakter. De høje karakterer er særligt afgørende under præstations- og perfektionskulturen, da de alene står som nærmest endegyldigt bevis for, hvorledes individet formår at leve op til herskende krav og forventninger. Her tænkes på, hvorvidt de unge formår at fremstå som de, der har styrken og evnerne til at positionere sig som en del af toppen og "eliten". Som de, der er stærke, populære og i fremgang (Rohleder, 2019).

Tilbage i Altingets artikel understreges det, at den optegnede udvikling ikke har været nogens ønske, men at den ikke desto mindre kan konstateres. Dette kan ifølge Katznelson skyldes, at dialogen om hvad der ønskes for uddannelsessystemet og de unge samlet set er gået tabt. Emnet debatteres i dag, men drukner i korte tiltag og forskellige uddannelsespolitiske perioder. I den

forbindelse advokerer hun i artiklen for, at man opnår en samlet plan og strategi, med et længeresigtet uddannelsespolitisk fokus og visioner for, hvad der ønskes for uddannelsessystemet (Katznelson, 2018).

Katznelsons ovenstående pointer med, at præstations- og perfektionskulturen hersker i dag, understøttes ligeledes af magisterbladets undersøgelse fra 2017. Heri blev 779 undervisere fra de danske universiteter adspurgt, hvilken betydning fremdriftsreformen fra 2013 har haft for de studerende. Heri sås et klart mønster i besvarelsene, hvor flere beskrev, hvordan de studerende er så fokuserede på eksaminerne, at kreativiteten og læringen risikerer at drukne i karakter- og præstationsræset (Bøttcher, 2017).

Som afsluttende notat påpeger Center for Ungdomsforskning's artikel, at der fortsat er meget lidt forskning på området, når det gælder ungdommen og generel mistrivsel (Sørensen et al., 2017). Det er yderst interessante fund, som samtlige af ovenstående undersøgelser gør sig, men hvad der præcist er årsagen til, at det er blevet som det er, og at de unge reagerer som de gør, foreligger der for nuværende ikke nok viden om, hvilket er med til at understrege dette speciales berettigelse.

6.5 MEDIERNES BEHANDLING AF PROBLEMSTILLINGEN

I de følgende afsnit vil der blive tegnet et billede af, hvordan problemstillingen aktuelt tages op og debatteres i medierne.

6.5.1 Hvordan går det?

I år 2017 lancerede Danmarks Radio kampagnen *Hvordan går det?*, der bestod af en række TV-dokumentarer, radioudsendelser samt artikler, hvori de unges egne stemmer i forhold til trivsel og mangel på samme var sat i fokus. Formålet med kampagnen var at gøre det lettere for de unge at tale om deres problemer og dét at være sårbar, hvilket kan være vanskeligt at indrømme og tale om i en verden af perfektion og præstation. Kampagnens formål var derigennem at bidrage til at bryde mistrivsel og sårbarhed som et tabu. I forbindelse med kampagnen udtalte unge sig om, hvordan de oplever dét at være ung i dagens samfund og hvordan de oplever dét at skulle navigere i uddannelsessystemet, der i dag forstås som altafgørende for deres videre færd i livet. Flere unge giver udtryk for, at de ønsker at kunne præstere og leve op til de samme ting som de unge, de sætter sig til sammenligning med. Elementer som succes, status og prestige bliver

fremhævet som altafgørende at opnå i nutidens præstationskultur. De fortæller, hvordan de "tager masken på" og iscenesætter sig selv bedst muligt for ikke at fremstå sårbare og risikere at tabe ansigt. De unge fortæller ligeledes, hvordan deres frygt for at tale frit og åbent med andre om deres problemer er med til at afføde følelsen af tristhed, ensomhed og et indre ubehag (dr.dk, 2017). De unges beretning om følelsen af at skulle "tage en maske på" stemmer fint overens med den tendens, Juul påpeger med hensyn til, at de unge i dag performer og iscenesætter sig selv ud fra de forskellige sammenhænge (Juul, 2017).

Kampagnen bygger ikke alene på de unges egne besyv, men består ligeledes af udtalelser og indspark til debatten fra diverse fagfolk. Heriblandt udtaler socialpsykologen Per Schultz Jørgensen, der har brugt de sidste 50 år på at forske inden for børn- og unge-området, at der i dag er en øget individualisering og et fokus på præstation. Dette udsætter ifølge Schultz Jørgensen de unge mennesker for et pres, der får den betydning, at de unge har travlt med at opretholde en facade som succesrige og ressourcestærke. Han fremhæver, at den interne konkurrence blandt de unge og tendensen til at drage sig selv til sammenligning med andre, risikerer at få den effekt, at de unge ender med en følelse af at stå alene og være overladt til sig selv med egne problemer (dr.dk, 2017).

6.5.2 Hvad (ud)danner vi de unge til?

DR står ikke blot bag kampagnen "Hvordan går det", der satte problemstillingen om de unges mistro på dagsordenen, men satte også fokus på emnet i deres program Debatten. Emnet, der den 31. januar 2019 blev debatteret i studiet, gik under programtitlen: "Hvad (ud)danner vi de unge til?". Her var skolereformen fra 2014 sat til debat, men også børnene og de unge, og hvilken retning, der ønskes for børnene og de unge, blev i det hele taget debatteret. Blandt deltagerne og debattørerne, befandt sig blandt andre undervisningsminister Merethe Riisager, forfatter og meningsdanner Knud Romer, og den nu forhenværende formand for De Danske Studerendes Fællesråd, Sana Mahin Doost. Vi forstår den diskussion, der den pågældende aften fandt sted i debatten, som særlig afgørende til forståelsen af vores problemstilling. Spørgsmålet om, hvilken vej man ønsker for de unge, bliver hurtigt et politisk og værdimæssigt spørgsmål, hvorfor det er vigtigt for os at inddrage Debatten i dette speciale, da det netop i denne debat bliver tydeligt hvor forskellige perspektiver, der kan være på en og samme sag. For spørgsmålet om, hvad samfundet ønsker for deres unge, tilslutter vi os som essentielt, specielt hvis man skal lykkes med at

bekæmpe en tendens som mistrivsel blandt samfundets unge. I Debatten forholdt Romer sig kritisk overfor den tilgang, der i dag anlægges, når det gælder børn og unge i læringsmæssigt regi. Han betonedede, hvordan børn fra deres allerførste skoledag anses som et produkt, der skal sigte mod at levere og omsætte på arbejdsmarkedet. Han advokerede for, at friheden skal gives tilbage til børnene, der skal have lov til at udfolde sig kreativt i et tempo, hvor de vil kunne følge med. Romer beskrev, hvordan en statslig detailstyring med rødder i konkurrence-logikker, som bygger på diverse tests og målkrav, kun har som resultat at presse børnene og de unge ud i ubehag og ringe læringsvilkår. Til dette argumenterede Riisager, at testene er et nødvendigt instrument til at sikre et vist fagligt niveau. Sana Mahin proklamerede, at de unge, blandt andet på grund af diverse reformer, presses ud i mistrivsel, hvilket Riisager afviste med argumentet om, at de studerende i Danmark er nogle af de mest privilegerede i verden.

Udsendelsen frembragte vidt forskellige tilgange til og forståelser af samme emne, hvorfor kompleksiteten vedrørende problemstillingen endnu engang understreges (dr.dk, 2019). At diskussionen tages op er et udtryk for dét, Katznelson tidligere påpegede. Netop at emnet heftigt debatteres, men at de forskellige syn på sagen kan udfordre en samlet plan og strategi, der på længere sigt skal sikre både uddannelsesområdet og selve ungdomskulturen (Katznelson, 2018). Problemstillingen risikerer at drukne i forskellige personlige og politiske syn på sagen, hvorfor det med dette speciale er særligt vigtigt for os at tale med de unge selv og få deres besyv på egne oplevelser og erfaringer med det at være presset ung i dag.

7 METODE

I dette projekt anlægger vi en hermeneutisk tilgang, og gør brug af kvalitative livsverdensinterviews til brug for specialets undersøgelse. Hans-Georg Gadamer forstår at subjektet aldrig er neutralt. Mennesket vil altid bestå af indbyggede forforståelser, som det tager med sig ud i sit møde med verden, hvilket vi tilslutter os. At vi med dette projekt arbejder hermeneutisk er tydeligt i hele vores måde at tilegne os viden. Vi starter med antagelsen om, og forforståelsen af, at den samfundsmæssige udvikling hen imod en stadig større konkurrence-, præstations- og perfektionskultur er med til at sætte et pres på individet, der kan være med til at forklare den stigende tendens til mistrivsel blandt unge i dag. Vi trækker i denne sammenhæng ikke mindst på en række kritiske sociologiske samtidsdiagnoser og på teorier om velfærdsstatens udvikling. Vores antagelse er, at nogle unge risikerer at knække nakken i forsøget på at efterleve samfundets herskende normer og værdier. Individet bestræber sig på at leve op til de høje præstations- og perfektionskrav, men risikerer i stedet at ende ud i mistrivsel. Dét er vores teoretiske forforståelse, som vi med dette speciale vil søge at afdække nærmere. Vi vil via kvalitative interviews spørge de unge, hvad der presser dem. Vi vil forsøge at komme helt tæt på de unges subjektive erfaringer og oplevelser, og spørge dem ind til deres livsverden. Vi søger at forstå, hvordan præstations- og perfektionskulturen og de iboende krav og forventninger påvirker de unge. Hvordan de oplever omtalte krav og pres og hvordan de håndterer og reagerer på disse. Den viden vi opnår ved at tale med de unge selv, beriger os med en ekspanderet viden og indsigt i problemstillingen, som bliver sat i spil i vores videre arbejde. Vi vil med hvert interview blive klogere og opnå en nyerehvert viden og indsigt. I denne proces vil vi anvende vores teorier som en spørge- og fortolkningsramme i analyserne. Selvom vi vil forsøge at være maksimalt åbne overfor de unge livsverdenserfaringer, fungerer de teoretiske begreber som ledetråde for de spørgsmål vi stiller og som en åben begrebsramme for vores fortolkninger af deres fortællinger i interviewene. På den måde vil vores teoretiske forforståelser spille sammen med den empiri, som specialets undersøgelse fremfører, og der skabes en horisontsammensmeltning, der gør det muligt for os, at komme tættere på og forstå vores problemstilling (Kvale; Brinkmann, 2009).

7.1 UDVÆLGELSE AF INFORMANTER

Projektets empiriske grundlag er 6 kvalitative semistrukturerede livsverdensinterviews, hvor informanterne er udvalgt på baggrund følgende kriterier: De skal være unge mellem 20 og 30 år. De skal have bevæget sig i uddannelsessystemet. De skal i forbindelse med deres liv til tider have følt sig pressede.

Vi vælger at informanterne skal have en alder på minimum 20 år, da vi i vores livsverdensinterviews beder dem forholde sig til deres tid fra folkeskolen, gymnasiet og frem til, hvor de er i dag. Vores øvre aldersgrænse for projektets informanter er sat på 30 år, hovedsageligt fordi vi kan argumentere for, at de stadigvæk vil tilhøre kategorien "unge". Da vi ønsker at undersøge den generelle tendens til mistrivsel mener vi, at denne aldersgruppe kan stå som repræsentanter for den generelle udvikling, når det gælder de unges stigende mistrivsel.

Vores første tanke var at vi ville opnå kontakt til informanter ved at rette henvendelse til hjælpeorganisationer, der arbejder med pressede unge mennesker. Vi kontaktede i den forbindelse Ventilen og Headspace i København. Disse vendte begge tilbage med et svar om, at de desværre ikke havde tid til at være behjælpelige, da de får flere og flere henvendelser fra unge, der føler sig pressede i deres hverdag, og derfor har travlt med at hjælpe dem. Dernæst endte vi med at lave et opslag på Facebook, hvorigennem vi fik en informant. De øvrige fem informanter er der opnået kontakt til via vores netværk.

7.2 INTERVIEWMETODE

Samtlige interviews tager udgangspunkt i en interviewguide (bilag 1) og er tilrettelagt som kvalitative semistrukturerede livsverdensinterviews. Formålet er her at opnå beskrivelser af informanternes livsverdener, der gør det muligt for os at blive klogere på projektets problemstilling, hvilket er et led i vores hermeneutiske undersøgelsestilgang. Vi sætter som interviewere rammen, hvor vi indledningsvist præsenterer emnet, der skal behandles. Interviewene bygger på åbne spørgsmål, der løbende følges op på, hvis det ønskes nærmere uddybet. Interviewene er tilrettelagt med afsæt i emner, der tager udgangspunkt i teoretiske begreber såsom anerkendelse, stigmatisering og sårbarhed. Alle emner er centreret om informanternes livshistorie, ungdomsliv, og hvilke oplevelser de har i forbindelse med det at være presset som ung i nutidens samfund.

7.3 DATABEARBEJDNING AF INTERVIEWS

Efter endt indsamling af empiri er interviewene blevet transskriberet fuldt ud. Vi vælger dog at undlade lyde som "øhhhm", "hmmm" og lignende i situationer, hvor de står som irrelevante.

Endvidere har vi i enkelte tilfælde til brug for analysen forbeholdt os retten til at korrigere visse udtalelser for at sikre læsevenligheden, dog med opmærksomhed på, at ændringerne ikke skal påvirke citaternes betydning. Derudover er "[...]" benyttet til at understrege, hvis noget irrelevant midt i et citat er udeladt. Vi er her igen opmærksomme på ikke at udelade noget med relevans og betydning for problemstillingen (Kvale; Brinkmann, 2009).

7.4 KODNING

Vi har foretaget en teoretisk farvekodning af alle interviews ud fra temaerne "Krav, pres og forventninger", "Perfektion og præstation", "Stigmatisering", "Tabu" og "Anerkendelse". Vi har på den måde søgt at identificere vores teoretiske begreber og den måde, hvorpå de implicit optræder i de unges fortællinger.

Kodningen gjorde det ligeledes tydeligt, at der ses et mønster i, at de unge føler et pres inden for forskellige nicher i deres liv. Disse nicher er: "pres fra forældrene", "pres i fritiden", "pres i forbindelse med uddannelse og arbejde" og "pressets indvirkning på de unges selvforhold". Sidstnævnte temaer (nicher) har vi valgt at bygge analysen op omkring, for at besvare specialets problemformulering fyldestgørende (Kvale; Brinkmann, 2009).

7.5 ETISKE OVERVEJELSER

Vi har i forbindelse med indhentning af vores empiri haft forskellige etiske refleksioner. I forbindelse med at have skabt kontakt til informanterne ved hjælp fra vores netværk er vi yderst opmærksomme på ikke at have et personligt kendskab til de udvalgte informanter. Dette, da vores rolle som interviewer ellers kan anses som inhabil, hvor et personligt og nærgående kendskab til informanterne kan være en indbygget bias, hvor vores spørgsmål og informanternes svar risikerer at påvirkes. Forud for samtlige interviews har vi sikret os samtykke til disse, samt informeret om, at de som informanter sikres anonymitet. De gøres ligeledes opmærksomme på, at interviewene, hvad enten det er nedskrevet eller i optaget form, kun vil eksistere til brug for dette speciale, hvorefter materialet vil blive destrueret. Vi er opmærksomme på, at der i interviewene vil blive behandlet personfølsomme oplysninger, hvorfor vi under hensyn til dette afholder dem et diskret

sted. Vi bestræber os på at imødegå informanternes ønsker og behov i forhold til, hvor de finder det bedst, at interviewet skal foregå. Vi er under interviewene yderst opmærksomme på, at emnet der skal tales om, kan være sårbart, hvorfor vi ser en vigtig rolle i at skabe et anerkendende og trygt rum, der skal sikre at interviewene er en god oplevelse.

7.6 INFORMANT PRÆSENTATION

Informant 1:

Hun er 22 år og barn af ikke-akademiske forældre. Hun har gået gymnasiet og efterfølgende taget et sabbatår, hvor hun arbejdede. Hun er nu i gang med en bacheloruddannelse.

Informant 2:

Hun er 23 år og barn af ikke-akademiske forældre. Hun havde nogle gode folke- og efterskoleår, men blev i gymnasiet mødt af lidt mere modstand. Efter gymnasiet tog hun tre sabbatår, hvor hun blandt andet rejste, arbejdede og havde frivillige jobs. Hun er nu i gang med en bacheloruddannelse.

Informant 3:

Han er 22 år og barn af to iværksættere. Han gik på en folkeskole i Sydfrankrig i tre år og har efterfølgende taget en gymnasial uddannelse. Herefter tog han tre sabbatår, hvor han rejste, tog en spirituel lederuddannelse og en coachinguddannelse samt startede en virksomhed op med sine venner. Derudover begyndte han at arbejde med unge og hjemløse mennesker, hvilket han stadig gør, samtidig med at han har et andet job og går på en bacheloruddannelse.

Informant 4:

Hun er 24 år og er datter af forældre med en ikke-akademisk baggrund. Hun har taget en gymnasial uddannelse og er nu i gang med at studere samt har et studiejob ved siden af.

Informant 5:

Hun er 22 år og datter af to læger. Hun har gået på gymnasiet efterfuldt af to sabbatår, hvor hun var ude at rejse to gange og på højskole i tre måneder. Hun går nu på en bacheloruddannelse.

Informant 6:

Hun er 25 år og er datter af ikke-akademiske forældre. I sine folkeskoleår gik hun på fire/fem forskellige skoler. Hun gad ikke rigtig skolen og tog derfor en HG, da hun havde hørt, at det skulle

være den letteste uddannelse. Efterfølgende har hun taget en HF og færdiggjort en uddannelse til socialrådgiver, hvilket hun i dag arbejder som. Hun flyttede hjemmefra som 17 årig og beskriver, at hendes liv generelt bærer præg af, at hun har flyttet en del rundt.

8 TEORI

Som tidligere nævnt anlægger vi i dette speciale en samfundskritiks tilgang, når det handler om at forstå, hvorfor stadigt flere unge i dag mistrives. Derfor giver det mening for os at tage afsæt i samfundsteoretikerne Honneth, Juul og Rosa, der komplementerer hinanden med deres kritiske udgangspunkter. De frembringer alle deres respektive samtidsdiagnoser, der samlet set kan bidrage til at gøre os klogere på samfundets krav og forventninger, samt de strukturer, de unge i dag navigerer indenfor. Teorierne overlapper på mange måder hinanden. Vi slår dog ned på forskellige dele af deres teoretiske tænkning og benytter dem på forskellige måder. Honneth benytter vi til at undersøge de unges anerkendelsesbetingelser indenfor de forskellige niches, de i livet færdes i. Juul benyttes overvejende til at forstå, hvordan de unge i selvets kultur påvirkes af at være underlagt en herskende individualisme. Rosa benytter vi til at undersøge, hvordan de unge påvirkes af højhastighedssamfundet og risikerer at blive presset ud i fremmedgørelse for sig selv og deres omverden. Vi ønsker videre at benytte mikrosociologen Goffmans forståelse af kategorisering. Derigennem søger vi at forstå, hvorfor de unge finder det nødvendigt at påtage sig en maske i deres hverdagsliv. Han kan i højere grad end de øvrige samfundsteoretikere bidrage til en forståelse for, hvad der er på spil og opstår i interaktionen mellem de unge. Endeligt vil vi benytte Fogh Jensen til at identificere, om der er særlige kompetencer, de unge gør brug af i dag. Der vil i det følgende komme yderligere præsentationer af de enkelte teoretikere.

8.1 ANDERS FOGH JENSEN

Filosoffen Anders Fogh Jensen navngiver det aktuelle samfund, "projektsamfundet" og individerne i det som værende "projektmennesket". Vores samfund har ifølge Fogh Jensen været under en markant omlægning. Det har bevæget sig fra det disciplinære samfund til det postdisciplinære. Det, der ved denne transformation gør sig særligt gældende er, at rammerne for tid og rum stort set er udvisket. Aktiviteten er ikke længere knyttet an til afgrænset tid og rum, som det traditionelt var. Projektsamfundet kan med disciplinens øjne synes som et rodet børneværelse, hvor alting flyder. Der hersker ikke længere stabile og tydelige strukturer og rammer for individet og dets gøren og laden, men derimod råder den ugennemskuelige og omskiftelige kompetencepædagogik. Projektmennesket er her overladt til selvstændigt at sikre sin vej i verden ved brug af lige netop de kompetencer, der i en given situation gør sig gældende og givtige. Mestringen udi

kompetence-valgets kunst kan synes vanskelig i projektsamfundet, da et grundvilkår her er, at stort set alting i dag, også når det gælder individets valg og handlinger, har rødder i noget omskifteligt og udefineret. Hvilke kompetence-logikker der gælder den ene dag gælder højst tænkeligt ikke den næste. Det, der med al tydelighed kan siges er, at det er projektet, der i dag åbner rum, og det er evnen udi projektets kunst, der er den helt afgørende faktor for individet. Det er essentielt, hvordan mennesket qua sin aktivitet lykkes med at åbne rum, skabe projekter og deraf muligheder. Her beskriver Fogh Jensen det som en klar og nærmest uundværlig fordel at besidde evner inden for kommunikationens og iscenesættelsens verden. Dét at kunne italesætte sig tydeligt og skarpt, virke overbevisende og robust, evne at indtage et rum og sætte sig tydeligt igennem, er alle kompetencer, der i projektsamfundet er i højsædet.

Fogh Jensen kan bidrage til at gøre det tydeligere for os, hvilke rammer, herunder krav og forventninger, "projektmennesket" i "projektsamfundet" indgår under. Endvidere identificerer han, hvilke kompetencer og logikker der aktuelt hersker og gør sig gældende for og blandt de unge. Vi kan derfor ved hjælp af Fogh Jensens teoretiske indspark i vores analyser komme tættere på at forstå, hvad der for de unge er på spil, hvad der presser dem, og hvad samfundet og dets strukturer har af betydning og påvirkning på de unges adfærd og deres respektive liv (Fogh Jensen, 2009).

8.2 HARTMUT ROSA

Sociologen Hartmut Rosa pointerer, at tilværelsen hele tiden speedes op. Rosa definerer, hvordan flere af verdens nationer er blevet højhastighedssamfund, hvor netop fokus på konkurrencen og de innovative ideer skal sikre dem stærkest på markedet både internt og globalt. Han beskriver den accelererende verden, hvori der proppes langt flere elementer ind i døgnets 24 timer, end det hidtil har været tilfældet. Det herskende accelerationsregime, hvor alle skal løbe stærkere, bærer ifølge Rosa præg af totalitære tendenser, da der ifølge ham ligger et uhørt pres på borgernes frie viljer og deres handlinger. Rosa sætter dette på spidsen ved at udtale, at "ingen kan undslippe regimet", og beskriver, hvordan alle forsøger at klamre sig fast til det accelererende hamsterhjul. Højhastighedssamfundet, der er fanget i stadigt stigende acceleration, risikerer herved at presse individet ud i fremmedgørelse. Den fremmedgørelse individet risikerer i bestræbelserne på at leve

op til de forventede krav, vil gøre mennesket fremmed for sig selv og efterlade det med følelsen af, ikke at være hjemme i eget liv (Rosa, 2014).

Rosa snakker om tre former for acceleration: *acceleration af livstempoet*, *teknologisk acceleration* og *acceleration af den sociale forandring*. I forbindelse med acceleration af livstempoet betoner Rosa, hvordan det moderne menneske i stigende grad føler en tidshunger. Individerne i dag oplever, at de er i tidsnød og at tiden er knap. Ifølge Rosa bygger accelerationen af livstempoet på individets oplevelse af, at det er nødvendigt at gøre utroligt mange ting hele tiden. Den teknologiske acceleration, der egentlig havde til hensigt at gøre blandt andet kommunikationen lettere og mere effektiv, har fået den betydning, at individerne oplever et stadigt stigende pres. De er hele tiden kontaktbare og tilgængelige, og der er altid lige noget, der skal svares på. Hvad der før blev klaret i ét brev, kræver nu nogle gange mindst 100 mails frem og tilbage. I dag synes det vanskeligt at tale om at have "fri", eftersom individet i princippet hele tiden er "på" qua det faktum, at det er konstant kontaktbart og derfor "til rådighed". Knyttet til den konkrete problemstilling er dette et afgørende element til at forstå den herskende ungdomskultur. For de unge er netop produkt af den tid og den udvikling, Rosa tegner et billede af. For alle, også de unge, er teknologi et fastforankret vilkår i livet, og den teknologiske acceleration har ligeledes stor betydning for den sociale acceleration, altså den måde, hvorpå vi indgår i sociale relationer. Den teknologiske acceleration har åbnet op for en verden af, ikke kun evig kommunikation, men også verdensomspændende kommunikation. Her gælder særligt de sociale medier, som Facebook, Twitter og Instagram, som de unge gør hyppigt brug af. De kommunikerer, udveksler synspunkter og sparrer med hinanden på kryds og tværs af verden. Rosa påpeger, hvordan det moderne menneskes relationer derfor bærer præg af overfladiske og flygtige møder. Alting foregår i højt tempo, ja faktisk så højt, at vores relationer risikerer at blive overfladiske og medføre følelsen af tomhed og fremmedgørelse i livet. Rosa beskriver, hvordan det er det moderne menneskes skæbne at skulle danse hurtigere og hurtigere for blot at blive stående på samme sted under følelsen af stadigt stigende frustration og tomhed. De unge skal uddanne sig til et arbejdsmarked der, som tidligere nævnt, alene synes at definere det gode liv. Men de skal ikke bare uddanne sig, de skal uddannes under stadigt større krav til at levere hurtige resultater. Hvis ikke de unge lever op til kravet om hurtig gennemførsel af uddannelse, der sikrer den hurtigste vej til arbejdsmarkedet, risikerer de ifølge Rosa at tabe konkurrencen, stå som "taberne", som de der

sakker bagud og ikke lykkes. Vi vil bruge Rosa til at forstå, hvad der sker med de unge, når de presses af samfundets krav om hele tiden at være i bevægelse. Vi vil endvidere benytte ham til at forstå konsekvenserne heraf, og opnå en forståelse for, hvad der ligger til grund for den uro som flere unge i dag, lider under.

8.3 AXEL HONNETH

Filosoffen Axel Honneth forholder sig med sin teori til, hvor afgørende anerkendelse er for tanken om det gode liv. Honneth definerer tre forskellige anerkendelsessfærer, som individet skal anerkendes indenfor for at kunne opnå selvtillid, selvagtelse og selv værdsættelse. De tre sfærer består af følgende: *Den private-, den retslige- og den solidariske sfære*. Hvis ikke der finder anerkendelse sted indenfor alle tre sfærer, vil det påvirke det enkelte menneskes mulighed for at leve et fuldt realiseret liv (det gode liv).

Den private sfære dækker over de nære relationer, familien, kærlighedsforholdene. Denne sfære indebærer den emotionelle anerkendelse, der forstås som afgørende for, at subjektet kan blive i stand til at udtrykke sig selv i både nære fællesskaber og samfundsmæssige forhold (Honneth, 2003).

Den retslige sfære dækker over menneskets universelle rettigheder, der er forbundet til det at være medlem af et samfund. Her forstås for eksempel retten til at stemme og få sin stemme hørt. Igennem de universelle rettigheder vil mennesket opnå selvrespekt og syn på sig selv som et betydningsfuldt og lige medlem af samfundet. Herigennem sikres mennesket mulighed for at realisere sin egen autonomi og anerkendelse, der er afgørende for at individet kan handle som et selvstændigt og aktivt retsobjekt (Honneth, 2003).

Den sidste sfære Honneth definerer, er den solidariske sfære. Her foregår anerkendelsen igennem menneskets relation til gruppen, fællesskabet eller samfundet. Her vil individet opnå anerkendelse på grund af dets engagement og bidrag til fællesskabet. Det forstås her, som særligt vigtigt for mennesket at indgå i et gensidigt og anerkendende miljø. Her er samhørighed menneskene imellem i fællesskabet afgørende, og de enkelte individer skal anerkendes og ses for præcis deres unikke særegenheder. Værdsættelsen af mennesket skal tage udgangspunkt i en anerkendelse og respekt for menneskets individuelle og særlige livsforløb, handlinger, funktioner og præstationer,

hvor mennesket opnår værdsættelse af sig selv som et afgørende medlem af det solidariske fællesskab (Honneth, 2003).

Sociale patologier er anerkendelsespatologier, hvor mennesket tidligere kunne tilskrives anerkendelse ud fra dets placering i samfundets sociale struktur. I dag er anerkendelse blevet et individuelt projekt, hvor mennesket må præstere for at opnå anerkendelse. Alle presses i kampen for at opnå anerkendelse, og nogle bukker under og taber den. Præcis derfor er han yderst relevant for os at benytte, da vi i vores undersøgelse søger at afdække, hvad der kan ligge til grund for, at flere unge i dag ikke nødvendigvis synes at leve "det gode liv", da flere unge i stigende omfang er underlagt mistrivsel. De unges mistrivsel tyder på, at jagten på anerkendelse er blevet et krav og en byrde, der presser de unge på alle områder af livet.

8.4 ERVING GOFFMAN

Ifølge mikrosociologen Goffman består verden og samfundet af forskellige kategorier, hvorigennem mennesket forstås ud fra. Mennesket drager forud for dets møde med et andet menneske slutninger og konklusioner om det andet menneskes egenskaber, alt efter hvilken kategori det umiddelbart tænkes at tilhøre. De forskellige sociale miljøer er med til at definere og sætte rammen for, hvilke mennesker man vil kunne forvente at møde i de pågældende miljøer. Mennesket vil, ved første møde med et andet menneske, tilskrive det egenskaber, kategorisere og forstå det uden videre eftertanke. Denne kategorisering og forståelse af individet foretages blot på baggrund af dets umiddelbare fremtræden, *menneskets tilsyneladende sociale identitet*, og ikke nødvendigvis med udgangspunkt i *menneskets faktiske sociale identitet* (hvem de rent faktisk er). Individet vil allerede ved første øjekast tilskrives normative forventninger og krav ud fra de kategorier, det enkelte menneske tænkes at tilhøre. Vi vil gøre brug af Goffmans begreber *miskredit* og *stigmatisering*. Goffman betoner, at der opstår en risiko for miskredit, hvis individet ikke formår at leve op til, hvad der forventes af dem. Hvis miskreditering finder sted, vil de risikere at falde udenfor normkategorien og risikoen for stigmatisering opstår. Goffman skelner mellem forskellige måder at bære på en afvigelse og dermed risikoen for miskredit. Nogle mennesker bærer deres afvigelse øjensynligt, de miskrediterede, for eksempel ved et fysisk handicap, hvor andre bærer på en afvigelse, der ikke er øjensynlig og identificerbar for omverdenen, de potentielt miskrediterede. Goffman benytter begrebet at *passere* til at beskrive, når det lykkes mennesket at

opretholde en facade, holde deres sårbarhed usynlig og hemmelig, og dermed stigmatiseringen på afstand. Individet vil her bestræbe sig på at bevare sin identitet som "normal", hvor vi i forhold til dette projekts konkrete problemstilling kan forstå, at de unge der ikke har det godt, vil forsøge at fremstå normale og upåvirkede til trods for indre kaos. At passere er ikke uden konsekvenser. Mennesket vil, under dets ihærdige forsøg på at opretholde sig selv som "normal", navigere under en konstant frygt for at blive afsløret (Goffman, 2009).

Vi ønsker at benytte Goffman til at forstå, hvordan de unge mennesker forsøger at håndtere presset og styre omverdenens indtryk, og ligeledes forstå, hvordan de søger at *passere* og leve op til omgivelsernes normalitetsforventninger.

8.5 SØREN JUUL

Ifølge sociologen Søren Juul hersker individualismen i dag i selvets kultur. Mennesket er opdraget til at opsøge, udnytte og benytte sig af markedets muligheder for at optimere sin egen lykke. Den norm, der i dag præger de menneskelige individer, omfatter kravet om selvrealisering, konstant bevægelse og omstillingsparathed. Individet skal performe, udvise initiativ og virkelyst. I det hele taget dyrkes facaden, hvor det er afgørende at fremstå positiv og fejlfri. Individet skal være kompetent, hvad enten det gælder faglige eller sociale sammenhænge. Individet skal være en god partner og forælder, ven og kollega, samtidig med det er spelt-spisende og yoga-entusiastisk, og helst det hele på samme tid. Ansvar er i selvets kultur ifølge Juul alene lagt over til det enkelte individ, når det gælder at skabe sin egen livsbane. De unge bliver i dag fra tidligt i livet bombarderet med en masse valg, der kan få altafgørende betydning for deres fremtid. Allerede tidligt i folkeskolen bliver børnene stillet over for flere valg, for eksempel i forhold til, hvilken ungdomsuddannelse de sigter imod. Dernæst bliver de unge, der vælger gymnasievejen, stillet overfor at skulle vælge, hvilken studieretning der ønskes. Dette er eksempler på, hvordan børn og unge meget tidligt i livet bliver sat til ansvar for at skulle træffe valg og beslutninger, der har stor betydning for deres videre færden. De unge skal navigere i en verden under konstante krav til fleksibilitet og omstillingsparathed, de skal hele tiden være på farten, udvikle og forny sig selv og aldrig hvile på laurbærrene. Kort sagt, de unge skal hele tiden præstere på samtlige af livets arenaer og under en konstant uvished. De unge er selv ansvarlige for at leve op til det, der forventes af dem, og er ligeledes overladt til selv at skulle finde ud af, hvilke krav de skal efterleve

for at opnå anerkendelse i samfundet. Disse vilkår risikerer ifølge Juul at medføre en eksistentiel usikkerhed, der bygger på følelsen af mindreværd, utilstrækkelighed og handlingslammelse (Juul, 2017).

Vi ønsker at benytte Juul til at forstå, hvilken betydning den herskende individualisme i Selvets Kultur har af betydning for de unge. Vi mener, ligesom Juul, at individualismen kan være afgørende for at skubbe de unge ud i mistrivsel og leve i en verden af ensomhed.

9 ANALYSENS STRUKTUR

Følgende analyseafsnit er opdelt i fire mindre analysedele, der tager udgangspunkt i temaerne “Pres fra forældrene”, “Pres i fritiden”, “Pres i forbindelse med uddannelse og arbejde” og “Pressets indvirkning på de unges selvforhold”. Analysen er inddelt i de fire temaer for bedre at kunne forstå, hvilket pres de unge oplever indenfor de forskellige arenaer, de i deres liv færdes i. De fire analysedele er dannet på baggrund af de temaer, der under databearbejdningen af de seks livsverdensinterviews trådte særligt frem. Hver af de fire analysedele, bliver afsluttet med tilhørende delkonklusion der løbende opsummerer og fremhæver afgørende pointer.

Første analysedel bygger på temaet “Pres fra forældrene”, hvori krav og forventninger fra forældrenes side belyses og analyseres. Herunder tegnes ligeledes et billede af, hvilke konsekvenser presset fra forældrene kan have for de unge.

I anden analysedel, “Pres i fritiden”, analyseres, hvilket pres de unge oplever i forbindelse med at færdes i ungdomsmiljøerne og venskabelige sammenhænge, samt hvilke konsekvenser dette pres har for de unge.

I tredje analysedel, “Pres i forbindelse med uddannelse og arbejde” afdækkes det pres, de unge oplever i forbindelse med at navigere i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet, samt hvilke konsekvenser dette har.

Endeligt har fjerde analysedel, “Pressets indvirkning på de unges selvforhold” til formål at belyse, hvilket pres individet eksponeres for i forskellige sammenhænge, hvordan de unge håndterer omtalte pres, og hvilken indvirkning presset har på de unges selvforhold.

9.1 FØRSTE ANALYSEDEL – PRES FRA FORÆLDRENE

Adspurgt hvad de unge oplever, presser dem i deres liv, svarer informant 1, 2, 3 og 4, at de ikke er blevet stillet særlige krav og forventninger fra deres familie i forhold til for eksempel at skulle tage en høj uddannelse og vælge en bestemt vej i livet. Fælles for disse fire informanter er, at deres forældre ikke har nogen akademisk baggrund, hvorimod informant 5, der er datter af to læger, fortæller hvordan hun oplever krav og forventninger fra sine forældres side. Informant 6, der ligesom informant 1, 2, 3 og 4 er barn af forældre med ikke-akademisk baggrund, betoner, hvordan hun oplever et pres sine forældre, hvilket vil fremgå og behandles senere i analysen. Der vil nedenfor fremgå en analyse af de to informanter, informant 5 og 6, der begge oplever et pres fra deres forældres side. Yderligere vil informant 3 inddrages i denne analyse, da vi finder at han i vores øjne ubevidst presses af forældrene.

Først adspurgt informant 5, hvordan hun oplever et pres fra sine forældre, svarer hun, hvordan særligt hendes mor har en forventning til hende om at skulle se ud på en bestemt måde og udtaler i den forbindelse således:

"Jeg tror måske, at meget af det faktisk ligger hos mine forældre. Krav og forventninger. Min mor forventede ligesom af mig, at jeg skulle se ud på en bestemt måde, selvom jeg godt kunne protestere nogle gange og sige, at det bestemte jeg selv, så havde hun et indblik i, at jeg jo havde det bedre, når jeg så ud på en bestemt måde. Men det har virkelig gjort, at jeg mentalt har følt mig super presset over, hvordan jeg så ud. Konstant! Jeg tager altid noget bestemt tøj på, når jeg skal hjem til mine forældre. Jeg ville aldrig tage det her på, for jeg ser simpelthen for stor ud i det. " (Informant 5, s. 2)

For at forstå ovenstående citat finder vi Juuls teoretiske sondringer relevante at inddrage. I selvets kultur er individerne eminente selv-iscenesættere. Her kan vi forstå informant 5 som et pragteksemplar for sin tid, Selvets kultur, da hun tilsyneladende dyrker det at tage en maske på for at fremstå fejlfri overfor sine forældre. Samtidig kan vi forstå, at det pres der lægges på informant 5 fra særligt sin mor i forhold til at fremstå på en bestemt fysisk måde, ligeledes kan have rødder i de idealer, som Selvets kultur definerer, blandt andet idealet om at fremstå sund og trænet og i hvert fald ikke det modsatte. Dét at informant 5 korrigerer sin adfærd efter særligt morens

forventninger til hende, kan ligeledes forstås med afsæt i Honneth. Der kan være tale om manglende anerkendelse indenfor den private sfære, kærlighedsrelationen, hvis informant 5, igen med afsæt i morens idealer, ikke tager sig "ordentligt ud", og derfor ikke opnår anerkendelse. Informant 5 har erfaringer med at skulle se ud på en bestemt måde for at opnå anerkendelse og accept, og vil derfor bruge disse erfaringer til netop at opnå anerkendelsen fra sin mor, som vi med Honneth forstår, afholder informant 5 fra at leve det gode liv, et liv i trivsel. Hun tager derfor masken på, retter ind og korrigerer sin adfærd, alt sammen i jagten på anerkendelse af sin person. Informant 5 beretter, hvordan denne adfærds korrigerende i bestræbelserne på anerkendelse har fået den betydning, at hun mentalt har følt sig presset. At hun har følt sig mentalt presset konstant understreger, hvordan søgen efter anerkendelsen kan være udmattende. En anden ting der bærer præg af, hvordan informant 5 tilpasser sin adfærd, i forsøget på at leve op til sine forældrenes krav og forventninger er, at hun har måttet lyve overfor dem. Dette, for at undgå at skulle høre sine forældres konfronterende og skuffende stemmer. Udtalelsen herom lyder som følger:

"Det føles bedre i maven, det er federe og ringe til mine forældre og sige, at jeg har fået et 12-tal, end at jeg har fået et 4-tal. Jeg har også løjet overfor mine forældre, altså karaktermæssigt, fordi jeg bare ikke orkede den der konfrontation med eller den der skuffende stemme "nå... hvordan kan det være?" altså sådan "jo, jeg er jo ikke dumpet", sådan har jeg det lidt. Der har mine forældre i hvert fald en lidt anden tilgang til karakterer, end jeg lige har." (Informant 5, s. 4)

Når informant 5 lyver overfor sine forældre, kan det være fordi, hun forsøger at efterleve sine forældres krav og forventninger om at præstere med topkarakter. Det tyder på at forældrenes krav og forventninger er defineret med udgangspunkt i den herskende konkurrencementalitet, der, som tidligere beskrevet, råder i dag. Det kan her være et spørgsmål om konkurrencestatens normer, der søger at sikre det maksimale udbytte af individerne i den. På samme tid kan det være et udtryk for den perfektions- og præstationskultur, der ligeledes dyrkes i dag, hvor kun topkaraktererne for alvor gør sig gældende. Informant 5 betoner, hvordan det føles bedre i maven at fortælle sine forældre, at hun har fået en høj karakter, hvilket indikerer, at hun i højere grad føler sig anerkendt for sine toppræstationer til forskel for sine middelmådige præstationer. Dette taler fint ind i konkurrencestats-mentaliteten, hvor individet ikke i udgangspunktet er "nogen",

men qua sine præstationer og leveringsevne gør sig til "noget" og særligt bemærket. Vi er bekendte med, at anerkendelse i selvets kultur er noget man skal gøre sig fortjent til, hvorfor hun "med god grund" lyver om sin karakter. At hun lyver overfor sine forældre, i forhold til sin præstation, kan ligeledes tyde på, at der er et misforhold mellem hendes tilsyneladende- og faktiske sociale identitet. Informant 5's tilsyneladende sociale identitet er, at hun "sagtens" kan præstere og levere med topkarakter, men måske er dette reelt ikke tilfældet, og hendes faktiske identitet er måske snarere, at hun ikke altid kan sikre topkarakter. Informant 5 ønsker ikke at blive miskrediteret og fremstå overfor sine forældre "som hende, der kun kan præstere med middelmådige karakterer" og tager derfor masken på, lyver, i bestræbelse på, at holde stigmatiseringen på afstand.

Så længe informant 5 ikke anerkendes indenfor den private sfære, i sin intime og kærlige forældre/barn relation, og ikke opnår følelsesmæssig støtte, respekt og social værdsættelse fra sine forældre, risikerer hun at miste det positive selvforhold, der er udgangspunktet for hendes udvikling og opblomstring i livet. Honneth pointerer, hvordan individer mødes under gensidig forventning om at blive anerkendt som moralske mennesker og med værdsættelse for deres sociale præstationer (Honneth, 2003). At informant 5 skal tillægge sig en særlig adfærd, og se ud på en bestemt måde, når hun skal hjem til sine forældre, tyder på, at hun ikke værdsættes alene med udgangspunkt i det, at hun er deres datter. Hun skal derimod gøre noget særligt for at opnå anerkendelse. Når ikke informant 5 opnår anerkendelsen, der ellers anses for retfærdig og forventet, vil hun drage sig moralske erfaringer i relationen, der risikerer at medføre social foragt, herunder skam, vrede eller harme. Honneth understreger, at det her er afgørende for individet at opnå en bevidsthed og erkendelse af, at det udsættes for moralsk krænkelse på grund af den manglende anerkendelse. Individet vil ellers begrænses i dets identitetsudvikling, skabelse af det positive selvforhold, og hindres i at leve det gode liv (Honneth, 2003). Hvor tidligere citat var et eksempel på, at hun i relation til sine forældre ikke opnår anerkendelse, vil der nedenstående fremføres et citat, der indikerer at hun for nuværende ikke er bevidst om den moralske krænkelse, der finder sted, og at hun besidder en tvivl om præcist, hvad der er på spil i forholdet til sine forældre.

"Men der er bare et eller andet med mine forældre, jeg har godt nok svært ved at skuffe dem. Men helt generelt er der bare et eller andet med mig og mine forældre

der gør, at jeg gerne vil leve op til det. Jeg ved ikke hvorfor, det er noget jeg stadigvæk tænker meget over, hvorfor det lige præcis er mine forældre, jeg føler jeg skal leve så meget op til. ” (Informant 5, s. 5)

Én ting står klart, informant 5 ønsker ikke at skuffe sine forældre, hvorfor dette bliver medvirkende til, at hun ikke fremstår autentisk som det særegne og unikke individ, hun nu engang er, men derimod påtager sig en maske for ikke at skuffe dem.

Med afsæt i ovenstående elementer fremgår det tydeligt, at forældrene har en klar andel i at bevirke det pres, informant 5 oplever. For at gøre det helt tydeligt ønsker vi at fremhæve følgende citat:

“Jeg har følt mig nærmest sådan frihedsberøvet over, at de skulle være en så stor del af min beslutningstagen. ” (Informant 5, s. 2)

At føle sig frihedsberøvet er et stort ord og må om noget være med til at understrege, hvad presset fra hendes forældres, herunder deres krav og forventninger til hende som individ, har af betydning for hendes liv, trivsel og mangel på samme.

Med ovenstående bliver det tydeligt, at presset fra informant 5's forældre har store konsekvenser for den måde, hun agerer og er i verden på. Efter at have fremvist, hvilket pres informant 5 oplever fra sin familie, herunder særligt sine forældre, vil informant 6 nu ligeledes bringes i spil. Adspurgte informant 6, hvordan hun har oplevet et pres fra sine forældre, svarer hun følgende:

“Fra familien har der været både et krav om, at jeg skulle gå ud og få en uddannelse, men samtidig en forventning om, at jeg ikke ville gøre det. Der har ikke været tiltro til, at jeg kunne, fordi jeg pjækkede så meget i folkeskolen, som jeg gjorde. [...] jeg har altid skullet kunne klare mig selv, og altid vise mine forældre, at jeg er bedre, end hvad de har forventet af mig. ” (Informant 6, s. 2)

Ovenstående citat understreger, hvordan forældrene har haft mistro til, at informant 6 ville kunne klare at opnå en uddannelse. Samtidig fortæller hun, hvordan hun har villet modbevise dem i denne tanke. På baggrund af informant 6's oplevelse og fortælling kan vi forstå, at hun ikke udvises anerkendelse og respekt for sin person fra sine forældre. Ifølge Honneth er den emotionelle anerkendelse i kærlighedsforholdet en fundamental og altafgørende forudsætning for

at kunne vedligeholde sit positive selvforhold og identitet. Anerkendelse kan ikke nås på egen hånd, men skabes i et gensidigt anerkendelsesmøde, hvor det gode liv skabes med og for hinanden (Honneth, 2003). Derfor forstår vi informant 6's relation til sine forældre som begrænsende, måske ligefrem skadende for hende, så længe hun ikke mødes på en måde, hvor anerkendelsesbetingelserne sikres. Hendes forældre repræsenterer det, som Honneth kalder *den konkrete anden*. Informant 6's omsorgspersoner, der ellers skulle støtte hende emotionelt og anerkende hende for sine unikke egenskaber, værdier og ressourcer. At informant 6 beskriver, at hun har skullet vise sit værd overfor sine forældre indikerer, ligesom tilfældet var hos informant 5, at hun ikke anerkendes for at være deres datter, der alene med udgangspunkt i dét, ifølge Honneth, burde sikre anerkendelse. Tværtimod tyder det på, at hun skal præstere, for at gøre sig særlig fortjent til anerkendelse, ligesom tilfældet var med informant 5. Denne tolkning kan underbygges af følgende citat, hvor vi igen finder, at kampen for anerkendelse optræder:

"Altså jeg havde været til en eksamen, da jeg var startet på HG, og jeg havde ikke klaret den særligt godt og jeg blev rigtig ked af det, fordi jeg egentlig synes, at jeg havde styr på det fag. Det ringede jeg om til min far, og det syntes han ikke var så godt. Men min søster ringede så bagefter og sagde, at vores far faktisk ikke troede på, at jeg gik i skole. Så jeg tror meget, at det er behovet for at vise ham, at jeg faktisk laver noget og godt kan noget. Altså, han har altid haft forventninger til, at jeg skulle blive pilot, advokat, læge og jeg ved ikke. Og da han så troede, at jeg løj, så ville jeg gerne vise ham, at jeg faktisk godt kan andet end at spille musik og sove. Jeg skulle modbevise hans tanker om mig." (Informant 6, s. 7)

Kampen for anerkendelse opstår i det øjeblik, at faren ikke har tillid eller troen på sin datters formåen, hvorfor informant 6 må kæmpe for at overbevise ham om sine evner og sit værd. Der kan her være tale om, at hun er blevet miskrediteret af sin far, hvor han ikke har troen på, at hun kan klare at leve op til, hvad der forventes af hende i forhold til at sikre sig en uddannelse, da han tidligere har set hende pjække meget. På den ene side har faren ingen umiddelbar tiltro til, at hun kan gennemføre en uddannelse og på den anden side har han samtidig tårnhøje krav til de uddannelser, han forestiller sig, at hun skal opnå. Denne, farens slutning, synes modsatrettet og paradoks. Vi mener, at der her kan være tale om et misforhold i faderens forventninger til informant 6. Faren forstår i høj grad datteren ud fra, at hun tidligere i sit liv har pjækket meget,

hvilket i hans øjne udgør hendes tilsyneladende sociale identitet, hvorfor hun må kæmpe for at overbevise ham om sin faktiske sociale identitet, at hun godt kan klare sig og gennemføre en uddannelse.

Adspurgte informant 6 til, hvad hun selv tror dette pres skyldes, svarer hun, at det kan bunde i at hendes far aldrig selv fik en høj uddannelse og nu gerne vil have, at hans barn "bliver det helt store". I forhold til omtalte pres finder vi, ligesom hun selv, at det kan skyldes farens krav og forventninger på sit barns vegne. Det kan være et udtryk for den herskende konkurrencementalitet og præstationskultur, hvor målene sættes højt, og der sigtes efter toppen. Dette er med til at skabe normen i samfundet, der vil påvirke menneskene i det, hvorfor det kan forklare, at faren ønsker, at hans datter skal opnå en høj uddannelse og derved efterleve samfundets krav og forventninger.

Vi er bekendte med, hvor afgørende den emotionelle støtte indenfor den private sfære er, hvorfor det giver god mening, at informant 6 bestræber sig på at opnå denne. Dette gør hun, ved at ville modbevise hans tanker om hendes manglende evner. Hun udtaler sig om, at hun faktisk laver noget og godt kan noget, hvilket indikerer, at hun har en positiv forestilling om sig selv og sine evner. I hvert fald tyder det på, at hendes fars manglende anerkendelse, ikke har fået den betydning, at den har påvirket i en sådan grad, at hun slet ikke stoler på egne evner. Informant 6 tænker stadigvæk om sig selv, at hun har noget at byde på, men kæmper ikke desto mindre for sin fars accept og anerkendelse, hvilket giver god mening, da vi er bekendte med, at anerkendelsen opstår i et gensidigt møde og dermed skaber muligheden for at leve det gode liv.

For både informant 5 og 6 spiller kampen om anerkendelse for deres personer og evner fra deres forældre en væsentlig rolle. Samtidig påvirker presset de to informanter forskelligt. Hvor informant 5 er påvirket i et sådant omfang, at hun presses ud i løgnehistorier, står informant 6 mere ærligt i kampen for anerkendelse, og lyver ikke over for sine forældre, til trods for at hun stadigvæk er presset. Denne konstatering er interessant, for hvad er det så, der afstedkommer den markante forskel i pigernes måde at håndtere presset på? Hvorfor lyver den ene, når den anden ikke gør? Vores analytiske iagttagelse vil her være, at forældrenes uddannelsesgrad kan spille en væsentlig rolle. En ting er, at prestige dyrkes som en del af normen i konkurrencestaten, en anden ting er, hvad individet til daglig skal spejle og identificere sig med i sin private sfære. Konkret

betyder det, at informant 5 uundgåeligt har et stort pres på sig, når det gælder at skulle leve op til sine forældre på grund af forældrenes høje standarder som læger. Informant 6 er derimod ikke eksponeret for samme pres, når det gælder at skulle leve op til sine forældres uddannelsesniveau, hvilket betyder, at hun øjensynligt ikke har lige så høje krav, at skulle leve op til. Dette kan muligvis forklare, hvorfor hun ikke er påvirket i sådant omfang, at hun behøver at lyve overfor sine forældre. Hun behøver ikke i samme grad som informant 5 at bære frygten for at skuffe, da hun ganske enkelt ikke har de samme standarder, at skulle leve op til. Selvom begge informanter er presset fra deres forældres side, kan lige præcis dét, at den ene lyver og den anden ikke gør, tyde på, at de ikke er presset og påvirket i deres selvforhold i samme omfang. Med Goffman kan vi forstå, at informant 5 i højere grad kan være påvirket af frygten for stigma. Frygten for at blive "afsløret" som den, der ikke kan leve op til det forventede, hvorfor hun gør, alt hvad hun kan, for at skjule sin sårbarhed. Informant 6 derimod, behøver ikke i samme grad at frygte, at blive afsløret som den, der ikke kan leve op til det forventede, fordi hendes far, på trods af krav, ikke havde særlige forventninger om, at hun ville lykkes med en uddannelse. Derfor vil hun næsten kun kunne "overraske positivt", og frygten for stigmatisering behøver ikke at fylde lige så meget hos hende, som tilfældet er for informant 5. Vi ser, at forældre kan forårsage et pres på deres barn, ubevidst eller bevidst, hvad enten forældrene er højt uddannede eller ej. Vi finder dog samtidig, at det kan være vanskeligere at være barn af højtuddannede, da presset risikerer at være større i forhold til det, der skal leves op til. Vi vil her inddrage informant 4 til at understøtte vores forståelse. Hun udtaler, at hun ikke har oplevet et pres fra sine forældre, og begrundet det netop med, at hendes forældre ikke har høje stillinger. Spurgt yderligere ind til dette, siger hun følgende:

"Jeg kan sådan fornemme, at det er dét, der kommer til at ske for andre, hvis der er nogen, der har en far, der er stor chef eller et eller andet, så er der et pres derfra."

(Informant 4, s. 2)

Vi finder ligeledes udtalelser hos informant 3, der kan understøtte forståelsen af, at forældrene med deres virke og socioøkonomiske forhold kan påvirke barnets opfattelse af, hvad det skal opnå, fordi det ønsker at leve op til sine forældre. Informant 3 fortæller først, at han umiddelbart ikke føler sig presset af sine forældre, fordi de kun ønsker at han gør, hvad der gør ham glad og finder mening. Samtidig udtaler han således:

“Jeg kommer fra en baggrund med to iværksættere, og min far har skabt sin egen karriere uden nogen høj uddannelse overhovedet. Han har fået meget succes og er meget succesfuld, og det er jeg nok blevet præget af, så jeg har prøvet at hackschoole mig selv til alle mulige kompetencer, og det har så gjort, at jeg sagde ja til alle de her ting. Og så startede jeg uddannelse op, og virksomhed op, hvilket i vores samfund især ses for at være super sejt. Der er lidt rockstar-mentalitet over iværksætteri.” (Informant 3, s. 4)

På trods af, at informant 3 ikke umiddelbart selv føler sig presset af sine forældre, tyder noget på, at de stadig påvirker ham. Forældrene er for ham rollemodeller, og har udrettet ting i deres liv, som han tydeligvis beundrer. Han fortæller, hvordan han erhverver sig forskellige kompetencer ved at kaste sig ud i alle mulige ting, hvilket tyder på, at han stræber efter at kunne leve op til deres eksempel. Dette taler lige ind i projektmenneskets ånd, hvor mennesket konstant har mange bolde i luften og forsøger at tilegne sig kompetencer, der kan være gunstige for dem i deres videre færd. Fogh Jensen pointerer samtidig, at individet som udgangspunkt kun anerkendes og “er noget/nogen” i projektsamfundet i kraft af de projekter, det lykkes som en del af, som det kan tyde på, at informant 3’s forældre lykkes med, i hvert fald i hans øjne, da han forklarer at de besidder “rockstarmentality” som succesfulde iværksættere (Fogh Jensen, 2009).

Ovenstående, informant 3 og 4’s udtalelser underbygger vores idé om, at børn af “prestige-forældre” kan have det hårdere, eller være særligt pressede, når det gælder at kunne leve op til deres forældres standarder. De unge i dag er i forvejen barn af en præstations- og perfektions kultur, hvor det forventes af dem, at sikre gældende normer og værdier, herunder kravet til succes og fremgang, hvorfor det “oven i hatten” kan være ekstra krævende at have høje standarder i sin private sfære at forsøge at leve op til.

9.1.1 Delkonklusion

Vi kan på baggrund af ovenstående analyse konstatere, at forældrene er rollemodeller, som de unge søger spejling i. Anerkendelse fra de unges forældre har en afgørende betydning for de unge og deres trivsel eller mangel på samme. Vi kan ydermere konstatere, at anerkendelse indenfor den privates sfære spiller en afgørende rolle. Hvis anerkendelse ikke tildeles de unge som et naturligt vilkår fra deres forældre, opstår kampen for anerkendelse, hvor de unge bruger energi på at søge

at opnå denne. Vi kan her konstatere, at denne anerkendelseskamp finder sted, uden at de unge nødvendigvis selv er bevidste om det.

Vi kan ligeledes konstatere, at forældrenes professionelle virke eller uddannelsesmæssige baggrund spiller en særlig rolle i forhold til det pres, der skabes på de unge. Det tyder på, at det kan være vanskeligere at være barn af højtuddannede, barn af forældre, der besidder "et prestigefyldt erhverv" eller barn af forældre, der generelt stiller høje krav. Ganske enkelt fordi, barren for, hvad der forventes af de unge er højere. Vi kan endeligt konstatere, at det tyder på, at et barn af stærke socioøkonomiske forhold bestræber sig på og kæmper for ikke at "falde langt fra stammen". Presset fra forældrene kan skabe en frygt for at skuffe, hvorimod dette ikke gør sig gældende dér, hvor der ikke er høje krav og forventninger til præstation og perfektion.

9.2 ANDEN ANALYSEDEL – PRES I FRITIDEN

Her ønsker vi at foretage en analyse af de forhold og de relationer, som ikke udgør den helt tætte familie, som for eksempel forældrene, men alligevel gør sig gældende i og for de unges liv. De unges fritid, venskaber og erfaringer med at være ung i dag, vil her blive analyseret i forhold til, hvilket pres de unge oplever i forbindelse med ovennævnte elementer.

Samtlige informanter fortalte, at det er afgørende for dem at have tid til deres venner i livet, og alle forbinder så afgjort dette med velvære. Blandt andre spørges informant 2 ind til, hvad der for hende er vigtige værdier i forhold til at leve et godt liv, hvortil hun svarer følgende:

“For mig dér er det helt klart det sociale og det har det faktisk altid været, så hvis jeg har det godt socialt og jeg har nogle gode mennesker rundt om mig, så trives jeg virkelig godt, så det er helt klart dét, som kommer først for mig.” (Informant 2, s. 1)

Endnu et eksempel, der understreger de sociale relationer som afgørende for velvære i livet udtrykker informant 5 sig herom:

“Dét at jeg har nogle mennesker omkring mig, som supplerer mig i det, jeg gerne vil i mit liv, og støtter op omkring mig, og som jeg kan have det godt med, er med til at gøre mig lykkelig og glad.” (Informant 5, s. 1)

Følgende udtalelser er med til at præcisere, hvilket behov de unge kan have for andre mennesker i deres liv og hvilken betydning andre har for dem. På baggrund af ovenstående og det faktum, at vi er bekendt med, at alle umiddelbart forstår tiden til venskaber og venskabet i sig selv som særlig kontekstmarkør, når det gælder de unges velvære i livet, da er det interessant at undersøge, hvad der i denne sammenhæng kan udfordre de unge. Selvom alle informanter giver udtryk for, at det sociale liv med deres venner er meget afgørende for at leve det gode liv, er der noget der tyder på, at de unge, af forskellige årsager, er presset, når det gælder de sociale forhold, de i deres fritid navigerer indenfor. Informant 3 har, som det fremgår i informantpræsentationen, haft utroligt mange jern i ilden og har i den forbindelse begået sig i flere sociale sammenhænge. Han betoner, hvordan han er påvirket af at se sine venner have gang i en masse ting, og udtaler sig således:

“Jeg bliver selvfølgelig påvirket af den famøse snak om sociale medier, i forhold til at jeg ser mange af mine venner gøre alt muligt. Rejse eller starte virksomheder op og

sådan noget, og der kan der godt opstå lidt FOMO (red. fear of missing out). Men det er der, hvor jeg prøver at distancere mig lidt fra det så vidt muligt, selvom det næsten er en umulighed. At jeg ikke gider at leve et kedeligt liv, og derfor vil udforske verden.
” (Informant 3, s. 2)

Ovenstående citat indeholder flere vigtige pointer at fremhæve. Den konstatering informant 3 gør sig, i forhold til at skulle iagttage sine venner have travlt med alt muligt, stemmer fint overens med Fogh Jensens beskrivelse af projektsamfundet, hvor det er igennem evnerne ud i projektskabelse, at individet har travlt med at gøre sig bemærkelsesværdig i dag (Fogh Jensen, 2009). Ydermere stemmer det ligeledes fint overens med den acceleration, som Rosa påpeger definerer det moderne liv, hvor alting skal foregå i et stadigt hurtigere tempo og med “mange flere jern i ilden” end tidligere (Rosa, 2014). Begge iagttagelser er med til at sætte rammen og normen om individet i dag, ungdomskulturen, herunder vores informant 3. Det kræver meget af det enkelte individ at skulle leve op til disse rammer. Du skal ikke bare besidde evner, du skal besidde lige netop de kompetencer, der sikrer dig stærkt i feltet. Som tidligere beskrevet er det i dag vigtigt at kunne navigere med mange bolde i luften, sætte sig selv igennem, så du sikrer at lykkes succesfuldt med dit projekt. Du skaber dig selv, igennem de projekter du lykkes med. Under ovenstående forhold kan det være vanskeligt at have venner, der “kører derud af”, for du vil ifølge Schultz Jørgensen uundgåeligt sætte dig selv til sammenligning med dem, og forsøge at følge deres eksempel. Så hvis de unge, som tilfældet er for informant 3, færdes i miljøer blandt succesfulde projektmagere, da er det ikke så underligt, at der kan opstå et behov for at distancere sig fra dette, på grund af frygten for ikke at kunne leve op til det samme som dem man færdes blandt. Én ting er det miljø mennesket fysisk færdes i og spejler sig i. En anden ting er, at informant 3 ligeledes skal følge, hvad tusindvis af andre unge udstiller på de sociale medier, som han samtidig uundgåeligt vil sammenligne sig med. Opretholdelse af facaden som værende succesfuld og ressourcestærk forekommer i den virkelige verden, men i særdeleshed også på de sociale medier. Her dyrkes kun de positive fortællinger, og skulle mennesket have været så uheldigt at have erhvervet sig en bum, bliver det redigeret og fjernet ved hjælp af diverse filtre. Fra alle steder bliver individet i dag eksponeret for “det perfekte billede”, som ikke er et udtryk for det sande og hele liv. Gråvejrsdagene og de overflødige kilo skrives ud af den fortælling, der stilles frem til fri skue.

Ovenstående elementer og vilkår udgør samlet et pres på det enkelte individ. Informant 3 fortæller, hvordan han er bange for at gå glip af noget. Hvis det er ovenstående virkelighed, han skal leve op til, da er det måske ikke så underligt, at han kan have brug for at distancere sig, selvom han oplever dette som nærmest en umulighed. At informant 3 føler, at det er umuligt at distancere sig, kan vi med Rosa forstå som et helt naturligt vilkår af den teknologiske acceleration. Den virtuelle verden har sneget sig ind som en fast del af det moderne liv, og har sat mennesket i evig kontakt til omverdenen. Den teknologiske acceleration har påvirket hele den måde, hvorpå mennesket oplever og interagerer i sine sociale relationer. Rosa fremhæver, hvordan mennesket via den teknologiske verden som sociale medier, hele tiden skal forholde sig til andre og andres liv (Rosa, 2014). Resultatet bliver, at de unge hele tiden holdes opdateret, og følelsen af FOMO kan opstå, hvis de oplever ikke at have indsigt i, hvad der foregår omkring dem. Noget tyder på, at informant 3 ikke er den eneste, der er underlagt FOMO, frygten for at gå glip af noget. Informant 3 udtrykker sig om at gå glip af ting i nedenstående citat:

“Jeg tror altid, man som ung gerne vil være en del af alt det, der sker. Det er nederen at gå glip af noget, hvis man er et menneske, der får noget ud af de der sociale relationer. Det er jo aldrig fedt, at alle pigerne har været ude, uden man selv har været med, så jeg er enormt dårlig til at sige nej. Jeg siger ja til alle og det gør jeg stadigvæk, så hvis jeg mangler 100 sider og de andre siger ”nå jeg har læst det 3 gange, skal vi gå ud og få kaffe?” Så er jeg den første til at sige ja. Jeg lider vildt meget af at have svært ved at gå glip af ting.” (Informant 1, s. 7)

Informant 1 tilslutter sig ligesom informant 3 frygten for at gå glip af ting og prioriterer det sociale liv med venner over andre ting. Hun beskriver sine sociale relationer, venskaber, som afgørende i forhold til at hente energi til andre ting i livet, og udtrykker sig således:

“For mig at se, så tror jeg, det handler om, at jeg får noget ud af de sociale relationer. Jeg bliver glad af dem, jeg er god til dem. Jeg elsker at lytte, og jeg elsker at blive lyttet på, og jeg elsker at opleve ting sammen. Vi bliver tændt af forskellige ting, og det er bare der, jeg kan mærke, at jeg samler allermest energi. Så hvis jeg er ked af det eller noget, så er det det jeg gør, for at få det bedre.” (Informant 1, s. 7)

Det bliver her tydeligt, hvilken betydning anerkendelse indenfor den solidariske sfære, gruppen og fællesskabet, under de rette betingelser, har for mennesket. Meget tyder på, at informant 1 oplever essensen af solidarisk anerkendelse, følelsen af at skabe det gode liv med og for hinanden, i de sociale relationer. Hun kan søge hjælp i sine sociale relationer, og få det bedre, hvis hun er ked af det, da hun bliver lyttet til.

Både informant 3 og 1 beskriver som fremført følelsen af FOMO, men det er tydeligt, at de påvirkes forskelligt af denne følelse. Hvor informant 3 følte, at han skulle stille sig til sammenligning med sine venner, da tyder det på, at informant 1 hviler mere i sine sociale relationer og fællesskaber. At de to informanter er påvirket forskelligt af FOMO, kan være på grund af deres forskellige anerkendelsesbetingelser i deres respektive sociale netværk. En anden årsag kan være, at de to informanter har forskellige motiver til at søge anerkendelse. Hvor informant 1 med sine udtalelser lader til "blot" at ville søge det gode liv med og for andre, da forholder informant 3 sig således når det gælder anerkendelse:

"Jeg godt kan lide at skille mig ud, og være anderledes. Jeg tror, at det stammer fra, at jeg egentlig gerne vil have anerkendelse for at være anderledes. Det er vel i princippet ret dumt, fordi jeg jo ikke har brug for andres anerkendelse, så længe at jeg bare har min egen. Det er jo, ja, det er fedt på en eller anden måde. Men det stammer mest fra, altså, en mangel på selvkærlighed. Det at jeg får anerkendelse, at jeg er bedre på en eller anden måde. Bedre end andre. Så der ligger der inderst inde meget konkurrencemenneske i mig. " (Informant 3, s. 3)

Ovenstående indikerer, at informant 3 aktuelt ikke lever det gode liv, da han beretter, at have manglende selvkærlighed. Honneth forstår, at anerkendelse indenfor de forskellige sfærer skal sikres, for at individet kan opleve et positivt selvforhold, hvorfor det giver god mening, at informant 3 søger at opnå den solidariske anerkendelse fra andre. Vi finder dog informantens rationale i forhold til at opnå anerkendelsen paradoksalt, da han ytrer ønsket om at ville hævdes og anerkendes som den bedste. Dette motiv for at søge anerkendelse forstår vi med afsæt i Honneth, som misforstået anerkendelse, da denne skal bero på et ærligt, respektfuldt og gensidigt møde og anerkendelse af individernes særegne og unikke egenskaber, uden behov for at hævde sig selv. Samtidig er vi bekendte med, at der i projektsamfundet er særlige kompetencer der hædres, dét

at udrette noget helt særligt og unikt, tenderende til at skulle opfinde den dybe tallerken. I dette lys giver det fin mening, at informant 3 føler et behov for at skille sig ud, være anderledes, og gøre sig til noget helt særligt og ekstraordinært. Dét, at informant 3 forklarer sig med at være et konkurrencemenneske, understøtter ligeledes projektsamfundet, da konkurrencen her er et fastforankret og iboende element. Projektmennesker er langt hen ad vejen spillere, der søger at positionere sig bedst i forhold til at nå målet, hvilket tydeligt gør sig gældende for informant 3.

Motivet og behovet for anerkendelse er, som lige fremvist, ret forskelligt hos henholdsvis informant 1 og 3. Forskellen kan ydermere forklares ud fra forskellige menneskesyn. Mennesket i dag kan forstås ud fra både et epikursk og opportunistisk menneskesyn, hvor det vil være egoistisk, beregnende og kalkulerende. Dette finder vi, at informant 3 med sin udtalelse står som eksempel på, da han netop skal opnå/få noget ud af anerkendelsen. Samme opportunistiske og epikurske referenceelementer finder vi ikke hos informant 1, der snarere bærer præg af et aristotelisk menneskesyn, da hendes motiv for anerkendelse tilsyneladende beror på en reel lyst og vilje til at indgå i sociale sammenhænge, uden at skulle opnå noget til gengæld, andet end den gensidige anerkendelse.

Informant 5 udtaler sig, ligesom informant 1 og 3, om ikke at ville gå glip af noget. Hun er derfor ligesom de andre informanter berørt af FOMO, og har svært ved at sige nej til sociale arrangementer. Adspurgt, hvad det ville betyde for hende, at skulle gå glip af noget, svarer hun følgende:

“For det første tror jeg, at jeg ville tænke, at folk tænkte, at der var noget galt med mig, fordi mine venner kender mig som den, der altid er med og altid er klar på sociale ting, og også er initiativtager på sociale arrangementer og ting. Der har jeg helt sikkert en tanke om, at hvis jeg ikke kommer til det her, eller hvis jeg siger “det orker jeg ikke”, så vil jeg have fire mand i røret i løbet af den næste halve time, der vil sige “er du okay?” og det orker jeg faktisk ikke, for der er jo en grund til, at jeg har brug for at være hjemme nogle gange. Det er jo ikke fordi at jeg ikke er okay, men jeg bliver ikke ved med at være okay, hvis jeg ikke snart holder fri.” (Informant 5, s. 6)

Ovenstående udtalelse indikerer, at informant 5 umiddelbart ville kunne opnå solidarisk anerkendelse fra sine venner, hvis hun var ærlig omkring sin sårbarhed. I hvert fald er hendes egne

tanker, at hun ville blive mødt med en nysgerrighed omkring, hvorvidt hun er okay. At informant 5 tager af sted til de sociale arrangementer, uden reelt at have overskuddet til det, tyder på, at hun "tager en maske" på og iscenesætter sig selv som værende hende, der er ressourcestærk, altid klar og initiativtager på sociale arrangementer. At hun "tager masken på", når hun bevæger sig ud i sociale sammenhænge, tyder på, at hun benytter sig af Goffmans strategi, at passere, for at kunne indgå i miljøet uden at risikere stigmatisering. Vi kan ligeledes forstå ovenstående som et udtryk for projektmennesket, da hun er yderst opmærksom på at benytte sig af lige netop de kompetencer, der i den givne sammenhæng bærer frugt, og sikrer hende som repræsentant for sin allerbedste udgave. Samtidig med at hun som repræsentant for projektmennesket sørger for at holde sig beskæftiget med nærmest alle de projekter, hun kan komme i nærheden af, og derfor efterlever devisen "at have mange jern i ilden".

Vi mener, at informant 5 med sin adfærd bidrager til at dyrke den fremherskende perfektionskultur, hvor det kun er alle de positive dele af sig selv, der vises frem, og sårbarhederne så vidt muligt skjules. Informant 5 er yderst bevidst om, hvordan hun tager sig ud overfor sine venner, og er af den klare opfattelse, at vennerne forbinder hende med overskud og styrke. Vi er bekendte med, at de unge i perfektionskulturen er ekstremt bevidste om, hvordan de lykkes med at positionere sig bedst i forhold til de gældende spilleregler i denne. Her gælder det at fremstå perfekt indenfor samtlige områder af livet, herunder både sociale og faglige sammenhænge. Vi finder, at informant 5 er et eminent eksempel på dette. Hun siger "ja" til arrangementer, hun egentlig ikke kan overskue, men gør det alligevel, hvilket indikerer, at hun presses af perfektionskulturen. At informant 5 ikke deler sit til tider manglende overskud med sine venner understreger, hvordan sårbarhed ikke dyrkes som en del af idealerne i perfektionskulturen. Adspurgte informant 5 om hun oplever sårbarhed som et tabu i dag, da svarer hun således:

"Ikke for mit eget vedkommende. Altså, jeg har aldrig været bange for, eller ikke haft lyst til at fortælle, hvordan jeg har det. Men jeg ved, at der er rigtig mange af mine veninder, der har det sådan. Altså, det er ikke noget man snakker om i det her forum, der skøjtes let hen over, hvordan man har det. Og selvfølgelig sidder man jo heller ikke nødvendigvis syv piger og snakker om det, som vi er i min gruppe af piger. Men der tror jeg også, at folk har nemmere ved at lufte, hvordan man har det i lidt tætte

relationer. Når man er sammen rigtig mange mennesker, så skal man heller ikke sidde der og plapre om, hvordan man selv har det. “ (Informant 5, s. 7)

Hun giver i ovenstående citat udtryk for, ikke at være bange for at tale om hvordan hun har det, men at hun tværtimod oplever, hvordan mange andre har et problem i den retning. Dette kan synes paradoksalt, eftersom hun i tidligere citat gjorde det klart, at hun ikke fortæller ærligt, hvis hun oplever ikke at have overskuddet til at deltage i sociale arrangementer. Noget tyder på, at hun ikke er bevidst om, hvordan hun alligevel er underlagt et tabu, når det gælder at tale frit om sin sårbarhed. Eller måske er det igen et udtryk for, hvordan hun er underlagt perfektionskulturen, der gør hende utroligt bevidst om at “svare de korrekte svar” også overfor os.

Vi kan ligeledes forstå, det at tale frit, ikke er noget, der dyrkes i hendes vennegruppe. Og samtidig er det ifølge informant 5 heller ikke velset, at “plapre” løs om, hvordan man selv har det, hvilket tyder på, at anerkendelsesbetingelserne inden for den solidariske sfære har trange kår. Der er ikke skabt rum til, at individet kan fremstå autentisk og anerkendelsesværdigt med afsæt i sin unikke og hele personlighed.

Med afsæt i ovenstående analytiske pointer kan vi konstatere, at informant 5 og hendes omgangskreds er gode eksempler på individer i selvets kultur, fordi de dyrker den robuste facade og ikke udviser sårbarhed. Så længe anerkendelsesidealerne i dag har rødder i at lykkes med perfektion og præstation, kan det forklare, hvorfor informant 5 og hendes vennegruppe bestræber sig på at opretholde en facade, hvorigennem de gemmer de mere sårbare sider. De sårbare sider bidrager ikke til at sikre individet stærkt i kampen for anerkendelse, så længe anerkendelseskriterierne er med afsæt i selvets kultur, perfektion og præstation. Når informant 5 samtidig giver udtryk for, at det ikke anses for værende acceptabelt at dele sårbarheder, når de er flere venner samlet, da bidrager de til opretholdelse af selvets kultur, herunder individualismen, snarere end dyrkelse af fællesskabet og afstandstagen til de herskende anerkendelsesidealer. Som endnu et eksempel på at sårbarheder ikke deles i vennekredse, udtaler informant 2 sig således:

“Når det kommer til det (det svære, red.), der er jeg meget lukket på en eller anden måde. Jeg er ikke en, der snakker særligt meget med venner eller veninder omkring alt det, der irriterer mig, det snakker jeg mest med min søster eller familie om. Sådan har det faktisk altid været. Jeg tror bare, jeg er meget positiv og flyvsk og har meget

energi, når jeg er sammen med venner og veninder. Det er bare ikke i selskabet med veninder, at jeg tager alt det irriterende og triste, og det der går mig på, op."

(Informant 2, s. 7)

Der er to elementer i ovenstående citat, der er særligt bemærkelsesværdige. Det ene er, at de negative forhold ikke drøftes i vennekredsen, hvilket igen indikerer sårbarhed som et tabu og som et ikke anerkendelsesværdigt element. Det andet er, at informant 2 er bevidst om at fremstå "positiv og flyvende" i selskab med sine venner, som igen understreger individets bevidsthed om iscenesættelse af sig selv. For at forstå den orientering informant 2 har i forhold til kun at fremstå positiv sammen med sine venner, finder vi, at kunne hente hjælp i hendes følgende udtalelse:

"Jamen jeg tror også nogen gange, jeg går med det selv, fordi nogle gange så tror jeg sgu godt, det kan blive lidt en gentagelse, hvis man skulle snakke om det hele tiden, fordi det er lidt noget, der kommer og går og jeg tror også, at folk til sidst kan blive træt af at høre om, hvordan jeg har det, når jeg føler mig presset til at tage en uddannelse, men egentlig hellere vil rejse rundt. Det er lidt, jeg tror, det er altid meget det samme ved mig." (Informant 2, s. 7)

Informant 2's udtalelser tyder på en frygt for, at hendes venner vil blive trætte af at høre på hendes "tilbagevendende jammerligheder" om at føle sig presset. Hun positionerer sig derfor i forhold til presset ved at pakke det væk, ikke tale om det, og bestræber sig på at fremstå efter den logik, der hersker. Med positiv og flyvende energi. Det kan her tyde på, at informant 2 oveni sin frygt for vennernes reaktioner, oplever et pres forbundet med at skulle efterleve konkurrencestatens logik, hvor alle ellers skal sigte målrettet efter arbejdsmarkedet.

Endnu et eksempel på, at sårbarhed, og dét at have brug for hjælp, ikke italesættes, fremgår i informant 3's følgende udtalelse:

"Uanset, hvor gerne jeg ville dele min sårbarhed, så er jeg meget dårlig til at række ud efter mennesker. Så det betyder, at jeg rent faktisk ikke har rakt ud. I den her uge skal jeg for eksempel flytte, og det har været meget hårdt for mig, fordi det er min base. Men her har jeg været dårlig til at række ud og bruge mit netværk. Jeg har talt om det, men måske ikke sagt det præcist. Jeg har måske mest klaget omkring ting, i stedet for rent faktisk at sige "Hey, jeg har det rigtig presset..." " (Informant 3, s. 6)

Informantens udtalelse understreger igen et paradoks. Informanten føler et behov for hjælp, da han i forbindelse med en eksistentiel ændring i sit liv føler sig presset, men formår ikke at bede ærligt om hjælp. Informant 3 taler her ind i det samme, som der lod til at være på spil i forrige udtalelse fra informant 2. I dag, hvor konkurrencelogikken hersker, da yndes det ikke at italesætte noget der indikerer, at man ikke kan klare sig selv. For det er lige præcis forventningen om at kunne klare sig selv, der gør sig særligt gældende i et samfund, hvor konkurrencen er central. Dét kan være med til at forklare, hvorfor hverken informant 2 eller 3 tør åbne deres mund og være ærlige omkring deres følelser og behov. Endvidere er vi bekendte med, at de unge navigerer indenfor miljøer, hvor krav til perfektion og præstation hersker og påvirker den måde, de unge interagerer med hinanden. Fra artiklen Picture Perfect ved vi, at de unge i dag er underlagt et krav til perfektion og præstation. Ikke kun i forbindelse med faglige sammenhænge, men i særdeleshed de sociale ligeså, der beror på sociale hierarkier, hvor nogle lykkes med at positionere sig stærkere i forhold til de fremherskende spilleregler end andre. Nogle sikrer status som værende populær og dygtig på grund af strategier og positioneringer, der sikrer dem i præstationsræset, mens andre, der ikke besidder samme evner for dette, ikke opnår samme mærkat, snarere tværtimod (Sørensen et al., 2019). Dette kan igen være med til at forklare, hvorfor de unge ikke tør vise deres sårbare sider, men derimod positionerer sig i forhold til kravene og det herskende pres ved at tie omkring deres sårbarhed. For, hvis ikke de tier, risikerer de at stå udenfor fællesskabet, som dem der ikke formår at efterleve de fremherskende krav og forventninger.

Vi kan med ovenstående påvise, at vores informanter er en gruppe unge mennesker, der alle har en del på hjerte af både positiv og negativ karakter. Vi kan samtidig forstå, at der er en tendens til ikke at dele det negative med hinanden. Den tendens er netop disse unge ikke alene om. Vi ved fra "Hvordan går det" kampagnen, at der i dag er en generel tendens til, at de unge har vanskeligt ved at indrømme deres sårbarhed og dele deres problemer. Unge tager masken på og iscenesætter sig selv for at efterleve perfektions- og præstationskulturens krav til dem, herunder kravet om at fremstå med robusthed, prestige og succes. Der opstår en frygt for at tabe ansigt, hvilket betyder, at mange unge går alene med deres problemer og risikerer følelsen af ensomhed. De unge navigerer i et miljø, hvor tabuet omkring sårbarhed medfører et pres på dem, samtidig med at de navigerer indenfor et miljø, hvor de ligeledes presses af præstationskulturen (dr.dk, 2017). At

præstationskulturen lægger et pres på de unge, står nedenstående udtalelse fra informant 4 som et eksempel på:

“Jeg var heller ikke særlig social, altså jeg havde den der pigegruppe, men nogen gange havde jeg bare brug for at sige ‘nej’. Vi havde flere fester, sådan pigefester, om året – dem sagde jeg mange gange nej til. Det gad jeg ikke, så ville jeg hellere bare ligge derhjemme. Det var bare sådan hårdt. Og så skulle jeg også derud og præstere, og så skulle jeg også følge med på det.” (Informant 4, s. 5)

Ovenstående udtalelse bærer præg af, at informant 4 finder den sociale sammenhæng uoverskuelig. Hun beskriver, hvordan hun ikke magter at skulle bruge energi på at skulle ud og “præstere” i festlige lag. Dette ser vi som et udtryk for, at det kræver en hel del af hende bare det at skulle feste, hvilket kan synes paradoksalt, da en festlig sammenhæng umiddelbart skulle være en hyggelig sammenhæng. Det tyder på, at de unge ikke kan gå udenfor en dør uden at skulle mobilisere energi til at vise sig fra deres bedste side, hvorfor informant 4 helt afholder sig fra festlighederne og bliver hjemme. Dette kan vi med afsæt i Goffman forstå som en strategi (passere), hun gør brug af, for ikke at ringeagte sin identitet, men derimod sikre sin person som “normal”. Hun forsøger at holde miskrediteringen og stigmaet på afstand ved ikke at deltage, og risikerer derfor ikke at blive afsløret som den, der ikke har det fornødne overskud til at deltage “perfekt i festen”. Omvendt ville hun, hvis hun deltog i festerne, være underlagt en konstant frygt for at blive afsløret som den, der ikke kan leve op til præstations- og perfektionskravene. Informant 4 bærer ikke sin afvigelse, dét at hun føler sig presset, synligt, og kan derfor lettere holde stigmaet på afstand og hemmeligholde det for sin omverden. Seneste citat understreger ligeledes, hvordan hun er bevidst om at skulle “tage en maske på”, hvis hun skal indgå i sociale sammenhænge. Ovenstående udtalelse understreger meget præcist, hvilket pres de unge eksponeres for i forbindelse med præstation- og perfektions kulturen. De risikerer at finde den så uoverstigelig, at de i stedet må blive hjemme og efterlades i ensomhed.

Ovenstående faktorer mener vi ikke kun overlader de unge til sig selv og egne vanskeligheder, men får samtidig den betydning, at de unge afholdes fra at se sårbarhed som en naturlig del af livet. De unge sammenligner konstant sig selv med hinanden, spejler og finder genkendelse, hvilket er problematisk, så længe de ikke står ærligt frem, men skjuler sig bag “perfekte masker”. De unge

presses af at skulle leve op til den herskende norm om perfektion og præstation, der findes i de sociale sammenhænge. Der opstår et negativt vakuum, som de unge fastholdes i, hvor de ikke taler sammen om sårbare ting, men i stedet tager perfekte masker på og ikke fremstår ærligt. De risikerer helt at må afholde sig fra at deltage i sociale sammenhænge, fordi de presses i et sådant omfang af hinandens perfektion og præstationer, at de ikke magter det.

9.2.1 Delkonklusion

Vi kan på baggrund af ovenstående analyse konkludere, at anerkendelse er et vigtigt aspekt i menneskets liv, og dets mulighed for at leve et liv i trivsel. Hvis ikke de unge som udgangspunkt har sikret deres anerkendelse, vil de bestræbe sig på at opnå den. Vi kan konstatere, at de miljøer de unge færdes under i dag, i høj grad er præget af perfektions- og præstationskulturen, som de unge vil forsøge at tilpasse sig for at opnå den solidariske anerkendelse. I jagten på anerkendelse kan vi konstatere en generel tendens til, at de unge påtager sig masker, for at fremstille sig som den bedste udgave af sig selv. Vi kan ligeledes konstatere, at de unge sætter sig selv til sammenligning med hinanden, hvilket øger presset på dem, fordi det er uærlige og perfekte fremstillinger, der dyrkes i ungdomsmiljøerne. Derudover kan vi konkludere, at sårbarhed i dag er underlagt et tabu, hvorfor ingen af de unge taler om sårbare elementer i deres liv. I den forbindelse har vi påvist en frygt for stigmatisering, da ingen ønsker at være den, der ikke kan leve op til de herskende krav og forventninger. Ydermere finder vi, at flere af informanterne er kendetegnet ved frygten for at gå glip af ting, hvorfor der er en tendens til, at de unge presses ud i sociale sammenhænge uden nødvendigvis at have det fornødne overskud til det.

9.3 TREDJE ANALYSEDEL – DE UNGES BESKÆFTIGELSE, HERUNDER SKOLE, UDDANNELSE OG ARBEJDE

I følgende analysedel ønsker vi at foretage en analyse af, hvilket pres de unge oplever i forbindelse med at være beskæftiget i enten uddannelses- eller arbejdsmæssig sammenhæng. Begge elementer vil blive behandlet, da én af informanterne er beskæftiget på arbejdsmarkedet, og de øvrige informanter er under uddannelse. Vi har i samtlige interviews spurgt informanterne, hvordan de oplever den herskende præstations- og perfektionskultur, og hvordan denne kultur påvirker dem i forbindelse med at være ung i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet. For at sikre læsevenligheden i denne analysedel, har vi valgt at opdele denne i tre punkter, "Pres i forbindelse med gymnasiet", "Pres i forbindelse med overgangen fra gymnasiet til videregående uddannelse" og "Pres i forbindelse med at færdes på en videregående uddannelse eller arbejdsmarkedet".

9.3.1 Pres i forbindelse med gymnasiet

Adspurgt informanterne, hvordan de oplevede deres tid på gymnasiet, og hvorvidt de følte sig pressede i den forbindelse, svarer tre ud af seks, at de har oplevet en hård tid, hvor de følte sig pressede. Spurgt yderligere ind til hvad presset skyldtes, da svarer informant 2 følgende:

"Jeg var i en klasse, hvor karaktererne de fyldte rigtig meget. Altså, det var en klasse, hvor der virkelig blev talt højt om de høje karakterer, og man fik lidt en karakter sat i panden, og så var det den, man sad fast på. Det påvirkede mig, men alligevel så tror jeg, at jeg valgte den lidt "så er jeg ligeglad" - tilgang i stedet for "okay nu vil jeg også have de høje karakterer" - tilgang. Jeg synes, at der var en træls karakter mentalitet på gymnasiet, fordi det var meget sådan, ja få de høje karakterer og kæmp for dem, men hvis du ikke kommer let til dem, så er du blevet sat lidt i en bås." (Informant 2, s. 3)

Ovenstående citat understreger, at præstationskulturen og dennes spilleregler hersker. Der er et massivt fokus på karakterer, og det er de høje karakterer, der italesættes. Informant 2 beskriver, at hun på grund af dette har følt sig sat i bås og forstået ud fra sine karakterer. Den mentalitet finder informant 2 træls, og hun forsøger at tage afstand ved at være ligeglad med karakterræset. Som tidligere beskrevet forklarer artiklen Picture Perfect, hvordan præstation for nogle unge udgør en diskursiv ressource, mens den for andre snarere indgyder til frygt. De unge, der ikke nødvendigvis finder de konkurrencebetonede spilleregler lette at efterleve og positionere sig i

forhold til, risikerer frygten for at stå udenfor fællesskabet. Dette, da det i den herskende ungdomskultur er gennem præstationerne, at den unge kan gøre sig bemærket som en del af den faglige og sociale elite, en af de dygtige og populære (Sørensen et al., 2017). Det bliver her tydeligt, hvordan anerkendelse er noget, de unge skal gøre sig fortjent til igennem deres præstationer. Selvom informant 2 finder karaktermentaliteten træls, og forsøger at tage afstand til denne, vil den være umulig at undgå ifølge artiklen Picture Perfect. Perfektion- og præstationskravene er i dag en fast forankret del af rammerne om det miljø, de unge færdes i, herunder uddannelsesmiljøet, hvorfor informant 2 uundgåeligt vil påvirkes. Hun antyder, at hun ikke nødvendigvis kommer let til de høje karakterer, hvilket kan være årsag til, at hun gør brug af en strategi, hvor hun søger at tage afstand til præstationskravene ved at forholde sig mere ligegyldig overfor karaktererne.

En anden informant, informant 4, udtaler sig også om, hvordan hun oplevede, at karaktererne havde meget at sige i gymnasiet:

“Dengang (red. i gymnasiet) tror jeg det var dem, der var mest fremme i skoene, der fik gode karakterer. Det kan godt være, at der var et eller andet pres den vej fra. At man følte: for at blive populær, så skulle man også have gode karakterer.”

(Informant 4, s. 4)

Informant 4 beskriver ligesom informant 2, hvordan karakterræset spillede ind i gymnasiet. Hun beskriver endvidere, hvordan hun har en oplevelse af, at det krævede gode karakterer, at blive anset som populær, hvilket afstedkom et pres på hende. Informant 2 og informant 4 tegner begge et billede af en “træls” karaktermentalitet, der tydeligvis har påvirket dem negativt. Informant 4’s tanke om, at populariteten hang sammen med, hvorvidt du kunne sikre gode præstationer, stemmer fint overens med, at Picture Perfect fremviser, at det er afgørende både fagligt og socialt at stå stærkt i præstationsræset. Kampen for anerkendelse udspilles i uddannelsesmiljøet med udgangspunkt i tanken om, at du “belønnes” med anerkendelse, hvis du udviser dygtighed, leverer og præsterer med bravur. Det er altså ikke nok “blot” at få en middelmådig karakter, der skal sigtes efter toppræstationer for at anses som anerkendelsesværdig og populær i den herskende præstationskultur. For at de unge kan sikre sig popularitet både fagligt og socialt, lader det til at de skal være i en konstant opadgående kurve, når det gælder deres præstationer. Det kan forklares

ud fra den udviklingstvang, som Brinkmann fremhæver, at alle i dag er underlagt, hvilket på mange måder er den samme tendens, som også Rosa påpeger med det accelererende samfund (Brinkmann, 2014)(Rosa, 2014). Det er ikke nok at stå stille, alle skal konstant udvikle sig, og bevæge sig fremad. Eller opad karakterskalaen, hvor det bliver tydeligt, at det er gennem de unges præstationer, at de har muligheden for at opnå anerkendelse.

Ikke kun informant 2 og 4 følte sig pressede i forbindelse med at gå i gymnasiet, det samme gælder informant 6. Hun fandt det vanskeligt at skulle træffe afgørende valg for fremtiden, og følte samtidig, at hun stod alene med ansvaret. Informant 6 udtaler sig således:

“Jeg gik grædende ned til studievejlederen og sagde, at jeg havde brug for hjælp. Og hun fik da også guidet mig om, at “nu skal du krydse af osv. i forhold til studieønske”, men jeg synes stadig, at det var meget op til en selv. Og jeg synes, der var sådan tilgang til én, at hvis ikke jeg klarede mig godt i skolen, så var det jo min egen skyld, og så ville det kun være mig selv, det gik ud over. Så ja, jeg synes, at det (red. ansvaret) har været op til en selv.” (Informant 6, s. 2)

Informant 6 fortæller, hvordan hun gik grædende hen til studievejlederen. At hun græd, tyder på, at hun i dén situation var fortvivlet og presset. På trods af den faglige vejledning hun modtog, da bærer det præg af, at hjælpen hun fik, ikke var tilstrækkelig. Hun beskriver, hvordan hun var ladt tilbage med følelsen af at stå alene, når det gjaldt ansvaret for sin videre færd i livet. På samme tid følte hun, at det var hendes egen skyld, hvis hun ikke lykkedes med at klare sig godt inden for det system, hun i gymnasiet færdedes i. Vi finder her mødet mellem informant 6 og studievejlederen som eksempel på, hvordan de unge risikerer ikke at mødes med afsæt i de behov, de end måtte have. Det tyder på, at informant 6 havde brug for personlig støtte og forståelse, snarere end udelukkende faglig guiden. Det bliver tydeligt, at gymnasiet er et administrativt system, der bygger på vejledningsmæssige standarder, der har til formål at få de unge igennem og videre i systemet. Ud fra det perspektiv kan det være svært at anfægte den vejledning, der i den konkrete situation fandt sted, men ikke desto mindre finder vi denne problematisk, ud fra hvad informant 6 fortæller os. Vi finder, at tilgangen til hende risikerer at medføre et ubehag, da hun efterlades med følelsen af at stå alene, snarere end den afhjælper hendes fortvivlelse og frustration. Dette kan vi med hjælp fra Honneth forstå som et møde, der ikke sikrer den anerkendelse, der er nødvendig, for at

mennesket kan bevæge sig fra ubehag til en positiv og opblomstrende fornemmelse. Vi har med ovenstående citat fremvist, hvordan informant 6 oplevede ikke at få den fornødne hjælp, da hun søgte den. Informant 4 fortæller ligeledes om sin oplevelse når det gjaldt hjælp fra gymnasiet. Adspurgte informant 4, hvorvidt hun oplevede, at der var hjælp at hente, da hun følte sig presset, svarer hun således:

“Nej. Altså, det blev altid lagt op i åbent forum, at man kunne gå ned til studievejlederen, men der blev aldrig sådan taget hånd om en på den måde, selvom jeg godt kunne have haft brug for det. Jeg tror bare det var svært og uoverskueligt i gymnasiet.” (Informant 4, s. 2)

Ovenstående citat fremviser, at informant 4, ligesom informant 6, oplevede at have brug for hjælp i sin gymnasietid. Informant 4 betoner, hvordan hun aldrig følte, at der blev taget hånd om hende, selvom hun godt kunne have haft brug for det. Ovenstående udtalelse tyder på, at ansvaret i høj grad var lagt over på hende selv, når det gjaldt at søge og opnå hjælp. Ingen af de to informanter har særlig positive erfaringer, når det gjaldt at opnå hjælp i gymnasiet. Informant 6 søgte hjælp hos studievejlederen, men blev efterladt med følelsen af at stå alene. Informant 4 nåede aldrig at opsøge hjælpen, studievejlederen, på egen hånd, hvilket vi ud fra hendes fortælling mener, kan skyldes, at hun fandt dette uoverskueligt. Informant 4 fortæller, at hun ofte har grædt i forbindelse med at gå i gymnasiet. Yderligere spurgt til, hvad dette skyldtes, svarer hun følgende:

“Måske bare sådan et generelt pres. Altså, det er måske lidt svært at sætte ord på. Men altså, det vælter bare lidt ned over én, det hele.” (Informant 4, s. 5)

Ovenstående citat pointerer, hvilket pres informant 4 oplevede i forbindelse med at gå i gymnasiet. Hun fortæller, hvordan nærmest det hele blev for meget, og væltede ned over hende. Hun fandt gymnasiet svært og uoverskueligt, hvilket forklarer hendes behov for hjælp. Informant 4 beskriver med egne ord, at der ikke blev taget hånd om hende, hvilket kan være et udtryk for savn efter anerkendelse og solidarisk støtte. På baggrund af både informant 4 og 6's udtalelser finder vi, at de efterspurgte en hjælp, hvorigennem de kunne sikres støtte og anerkendelse, hvilket ingen af dem tilsyneladende opnåede.

Vi finder, at begge eksempler, udover med hjælp fra Honneth, ydermere kan forklares ud fra selvets kultur. Her råder individualismen, og det er lagt over på individet selv at sikre sin vej samt

ve og vel. Hvis individet er presset, som tilfældet er hos informant 4, kan det betyde, at hun ikke har det fornødne overskud, der skal til for selv at søge hjælpen, og hun vil derfor helt afholdes fra denne, da ingen tog hånd om hende, da hun oplevede at have brug for det. Samtidig er vi bekendte med, at informant 6, på trods af sit indre pres, havde overskuddet til på egen hånd at søge hjælp, men blev alligevel ladet tilbage med følelsen af at være overladt til sig selv. Samlet finder vi, at manglende anerkendelse af de unge, herunder informanterne, samt den herskende individualisme, risikerer at forårsage følelsen af at stå alene i verden.

9.3.2 Pres i forbindelse med overgangen fra gymnasiet til videregående uddannelse

Efter at have fremvist hvilke faktorer, der presser de unge i forbindelse med deres gymnasietid, ønsker vi nu at dykke nærmere ned i, hvad der i deres videre færd i uddannelsessystemet presser dem. Nedenstående udtalelse fra informant 2 præciserer, hvilke elementer hun har oplevet som medvirkende til at forårsage et pres på hende. Hun udtaler følgende:

“Efter jeg blev student, lå presset nok mere i det der med, at jeg skulle i gang med at tage en uddannelse, jeg skulle finde ud af hvad jeg ville. Det er nok også i forbindelse med uddannelse og samfundet, at jeg har mærket det største pres. For jeg har jo, altså nu har jeg haft tre sabbatår og det har passet mig så fint og jeg føler heller ikke, jeg har været klar til at gå i gang før det, men alligevel tror jeg, at grunden til, at jeg er gået i gang, bunder i et pres, jeg har følt fra folk udefra, ikke nødvendigvis min familie.” (Informant 2, s. 5)

Informant 2 fortæller, hvordan hun efter gymnasiet særligt har oplevet et pres fra samfundet og dets normer med hensyn til at starte hurtigt på en uddannelse. Hun oplever at være startet hurtigere, end hun nødvendigvis selv havde valgt, hvis ikke det var for det pres, hun oplevede fra samfundet. Med direkte reference til selvets kultur kan vi forstå, at informant 2, ligesom alle andre unge i selvets kultur, er underlagt kravet til på egen hånd at skulle sikre sin vej i livet uden at føle sig klar til det. Det tyder på, at hun presses i gang med en uddannelse på grund af den konkurrencenorm, der definerer “hurtig uddannelse mod selvforsørgelse” som et klart mål.

Ikke kun informant 2 føler sig presset af den fremherskende norm og det omkringliggende samfund, dette gælder ligeledes for informant 1, der udtaler følgende:

“Selvom jeg kommer fra en ikke-akademisk familie, så var det ikke et spørgsmål om, hvorvidt jeg skulle på universitetet eller ej, jeg tænkte “selvfølgelig skal jeg det”, så det var på den måde ikke et spørgsmål om, hvad jeg skulle. Men jeg tror, at hvis der ikke havde været det der, ”det skal alle ”-skub i den retning (uddannelse, red.), så er det ikke sikkert, at det på samme måde havde været en selvfølgelighed, at jeg skulle på universitetet.” (Informant 1, s. 4)

Informant 1 pointerer i ovenstående citat normen om, at alle skal have en uddannelse og beskriver ligeledes, at hvis det ikke havde været for den, så var det ikke en selvfølge, at hun skulle på universitetet. Juul beskriver, hvordan det anerkendelsesværdige menneske i selvets kultur er et menneske, der er i stand til at klare sig selv, samt sikre selvforsørgelse. Mennesket forholder sig udviklingsparat, forandringsorienteret og udviser initiativ og vilje til at uddanne sig. Alt sammen under bestræbelserne på at dygtiggøre sig til at blive en god soldat i konkurrencestatens tjeneste (Juul, 2017).

Informant 1 beskriver uddannelse som en selvfølge, der i høj grad dikterer normen i dag. For at opnå anerkendelse er der et krav til individet om netop at efterleve mantraet, at uddannelse definerer det gode liv. Dette kan forklare, hvorfor informant 1 blindt efterlever normens krav og forventninger til hende, da alle hurtigt skal søge mod at blive et ydende aktiv på arbejdsmarkedet. Informant 1's udtalelse stemmer fint overens med informant 2's udtalelse i forbindelse med beskrivelsen af de krav og forventninger, hun oplever fra samfundet, herunder med hensyn til at starte hurtigt i uddannelse. Vi kan på den ene side forstå, at konkurrencestaten og selvets kultur her presser individet, mens vi på den anden side kan forstå det som et udtryk for den accelererende kultur, hvor det moderne menneske er underlagt kravet om hele tiden at være i bevægelse og at skulle nå flere ting i et stadigt stigende tempo.

Tilbage til informant 2, der fortæller videre om presset fra samfundets side i forbindelse med sit uddannelsesvalg:

“Jeg har jo selvfølgelig følt det der med, at man skal have en uddannelse og at man skal tidligt i gang. Altså, jeg kunne sagtens bruge hele min ungdom på at arbejde frivilligt og rejse rundt og på en eller anden måde uddanne mig selv i bare at leve, lære om kultur og verdenen. Men jeg har nok følt et pres i, at det ikke rigtig var nok.

Altså dét, der er nok for samfundet er, at man på en eller anden måde får et papir i hånden, hvor der står, at man har en bachelor eller en erhvervsuddannelse indenfor et eller andet. Så jeg tror, presset ligger i, at det eneste rigtige har været, at man skulle ind på en uddannelse. Jeg har i hvert fald følt, at alt andet ikke rigtig er nok.”
(Informant 2, s. 5)

For informant 2 er det tydeligt, at det eneste der anses for at være korrekt i vores samfund, er at tage en uddannelse. Dette kan være med til at forklare, at hun presses ud i at påbegynde en uddannelse, og modsætter sig dermed sine egne behov for at søge ud i verden. Katznelson pointerede tidligere i artiklen *Vi ønsker innovative og kreative unge, men skaber det modsatte*, at de høje præstationskrav lader til at suge energien ud af de unge mennesker, så de mister deres kreativitet, hvilket vi finder at informant 2 er et eksempel på. Den herskende norm og de kriterier, der er udgangspunkt for at kunne opnå anerkendelse af sin person i dag, er så dominerende, at de unge mere eller mindre ubevidst stræber efter at efterleve disse normer. Med afsæt i Honneth problematiserer vi den herskende norm. Dette, da den risikerer at begrænse individets mulighed for at udfolde sig og opnå anerkendelse for dets unikke person og særegne egenskaber, ønsker og behov, hvis ikke individet efterlever dén norm, der med afsæt i konkurrencestatslige rationaler, dikteres. Normen foreskriver ikke blot, at alle skal erhverve sig en uddannelse, men stiller samtidig krav om, at denne skal erhverves hurtigt, hvorfor de unge på den baggrund risikerer at kaste sig ud i en uddannelse uden reelt at tage stilling til, hvorvidt det er det rigtige for dem og deres trivsel. Både informant 1 og 2 er tydeligvis underlagt den samme norm, og indgår begge i samfundet som konkurrencestatens soldater, der blindt yder sig aktiv til samfundet. Så længe normen, herunder uddannelsessystemet, bygger på konkurrencelogikker og præstationskulturer, da kan vi, med afsæt i Rosa, forstå denne som en fremmedgørende samfundsstruktur, der risikerer at presse de unge ud i scenarier af fremmedgørelse, hvor de ikke rigtig ønsker at gøre det de gør, hvilket for os at se er tilfældet for informant 2. Nedenstående eksempel fra informant 2 understreger yderligere dette:

“Jeg føler mig låst, på samme tid med at jeg jo ikke kan sige jeg er låst, altså jeg ved jo godt, jeg kan gøre, hvad jeg vil. Men alligevel så er jeg låst på den måde, at jeg stadigvæk stræber efter at få det der papir i hånden på en uddannelse, fordi jeg ved det betyder så meget i vores samfund [...] Nogle dage har jeg det rigtig fint med det,

jeg er i gang med (red. universitetet) og jeg synes, det er spændende. Men så er der også bare de dage, hvor jeg måske ikke gider og ikke er særligt motiveret, og de dage kan jeg godt blive lidt nedtrykt over, at jeg ikke bare er der, hvor jeg egentlig bliver glad. Jeg kan godt blive sådan lidt "hvad er meningen egentlig i, at jeg lige nu bruger så meget tid og så mange kræfter på noget, der virkelig ikke gør mig glad."

(Informant 2, s. 6)

På baggrund af informant 2's samlede udtalelser bliver det tydeligt, hvor meget samfundets norm påvirker hende. Hun påvirkes i et sådant omfang, at hun presses ud i at tage en uddannelse, selvom det gode liv for hende tydeligvis i høj grad bygger på andre elementer, som at rejse og opdage verden. Hun føler sig låst fast, på samme tid som hun godt ved, at hun kan gøre hvad hun vil, men føler sig alligevel låst fast, fordi hun er bekendt med, hvor vigtigt det er at have en uddannelse i vores samfund. Hun beskriver, hvordan hun har dage, hvor hun føler sig nedtrykt over ikke at være der, hvor hun egentlig bliver glad, og ikke kan se meningen med det, hun bruger sine kræfter på. Dette er indbegrebet af fremmedgørelse, da hun af egen fri vilje foretager sig ting uden reelt at have lyst til det, hvilket vil afholde hende fra at leve det gode liv.

9.3.3 Pres i forbindelse med at færdes på en videregående uddannelse eller arbejdsmarkedet

I nedenstående vil det pres, de unge oplever i forbindelse med at færdes i videregående uddannelse eller i arbejdsmæssig sammenhæng, blive belyst. Indledningsvist ønsker vi at inddrage informant 5. Hun fortæller, hvordan hun oplever en generel tendens til, at der på universitetet hersker en forståelse af, at "enhver er sin egen lykkes smed". Yderligere spurgt ind til, hvilket pres hun ellers oplever i forbindelse med at være studerende på universitetet, udtaler hun følgende:

"Altså efter jeg er startet på universitetet kan jeg godt mærke, at der er en eller anden form for pres omkring, at du enten skal have meget gode karakterer, eller også skal du have et mega fedt studiejob, som supplerer dit uni-liv perfekt. [...] Nogle gange føler jeg, at jeg har været i super søvnunderskud, men der er en eller anden diskurs om, at selvfølgelig skal man da komme. Og når alle har det hårdt og kæmper, hvorfor skulle jeg så ikke også have det lidt hårdt nogle gange." (Informant 5, s. 2)

Informant 5 beskriver et pres forbundet med enten at skulle sikre gode karakterer eller have et fedt studiejob, der supplerer studielivet perfekt. Det pres hun her oplever, er ifølge artiklen *Picture Perfect* ikke ualmindeligt, da de unge i nutidens præstation- og perfektionskultur forvalter selvet som et CV (self-as-portfolio). Her forfines selvet (CV'et) med det formål, at optimere egne muligheder fremadrettet (Sørensen et al., 2017). Denne tendens kan være med til at forklare, hvorfor hun oplever et pres, når det gælder kravet om høje karakterer eller et relevant studiejob der, med hendes ord, "supplerer unilivet perfekt".

Ydermere antyder hun i sin udtalelse, at alle har det hårdt og kæmper i forbindelse med at være studerende på universitetet, hvilket tyder på, at mange udover hende selv finder det hårdt at efterleve de præstation- og perfektionskrav, der stilles til dem under uddannelse. Endvidere påpeger hun, hvordan der hersker en diskurs om, at "du selvfølgelig skal komme til forelæsningsne", hvorfor informant 5 bestræber sig på det, og beskriver, hvordan hun nogle gange har været i søvnunderskud, men alligevel er taget af sted. Vi finder, at omtalte diskurs her bidrager til at lægge et pres på de unge, hvor de risikerer at skulle gå på kompromis med deres søvn, som tilfældet er for informant 5, for at sikre "tilstrækkelig deltagelse" på universitetet.

Dét at hun i ovenstående citat udtaler, "Og når alle har det hårdt og kæmper, hvorfor skulle jeg så ikke også have det lidt hårdt nogle gange" tyder på, at hun forsøger at forklare sit eget pres som et naturligt vilkår med, at alle andre også er pressede. Eftersom vi ikke har muligheden for at spørge "alle de andre" hun henviser til, der ligesom hende selv skulle føle sig pressede i forbindelse med at færdes på universitetet, da understøtter vi hendes påstand med den trivselsundersøgelse, som magisterbladet stod bag i 2017. Denne påviste, at 90 % af de unge, der færdes på videregående uddannelser indenfor det seneste semester, i en eller anden grad følte sig stressede, hvorfor det fint kan understøtte informant 5's iagttagelse af, at mange kæmper og har det hårdt (Bucharth; Siegumfeldt, 2017).

Det tyder på, at informant 5 dyrker logikken om, at hvis alle andre kæmper og har det hårdt, hvorfor skulle hun så ikke. Hendes tanke om at hun burde kunne kæmpe på lige kår med sine medstuderende, kan vi først forstå med Schultz Jørgensens påpegning af, at de unge i dag uundgåeligt stiller sig selv til sammenligning med hinanden. Dernæst kan vi forstå det med afsæt i Goffmans forståelse af kategorisering. Goffman påpeger, at individet kategoriseres og forstås ud

fra den kategori, det tilsyneladende tilhører (Goffman, 2014). Vi antager her, at informant 5 tilhører og forstår sig selv ud fra en ressourcestærk kategori, da hun bevæger sig som studerende på universitetet. I den konkrete situation forstår vi, at informant 5, med afsæt i sin kategori og de facto at alle andre tilsyneladende er pressede, argumenterer for at normalisere dét pres hun selv oplever. Vi finder, at hendes forsøg på at normalisere sin følelse af at være presset, samt den kendsgerning at hun møder op til forelæsningsne, selvom hun føler sig presset, er et udtryk for det, Goffman kalder at passere. En strategi, hun gør brug af for at lykkes med at holde sin sårbarhed og sit indre pres usynligt for omverdenen. I forhold til hvad der presser informant 5, svarer hun yderligere:

“Jeg tror måske, at jeg glemmer lidt at lytte til mig selv og spørge mig selv, ”var det ikke en bedre ide at få styr på dine egne ting, inden du bare drøner derud”. Det er noget af det, der godt kan presse mig.” (Informant 5, s. 3)

På baggrund af ovenstående udtalelse bliver det tydeligt, at informant 5 ikke formår at lytte til sig selv, men ignorerer de signaler, der tyder på, at hun er presset for i stedet for at drøne derudaf. Det tyder på, at den herskende norm med iboende krav og forventninger får den betydning for informant 5, at hun helt undlader at lytte til sig selv, hvilket vi finder yderst problematisk. I den sammenhæng forstår vi, at de herskende krav og forventninger bliver ansvarlige for at presse informant 5 ud i en ikke synlig, men dog eksisterende mistrivsel.

Ikke kun informant 5 oplever et pres i forbindelse med at færdes i videregående uddannelse. Informant 1 betoner i nedenstående citat, hvordan hun oplever et præstationskrav fra både uddannelsesinstitutionen og sine medstuderende.

“Uddannelsesinstitutioner er jo altid meget sådan, ”I skal nå alt det her” og så finder man måske ud af, at det ikke er meningen, at man skal det. Eller det er der ikke nogen, der kan. Men jeg tror, det værste pres for mig at se, i forbindelse med mit studie, det er de andre. Det er dét, som folk siger, ”nu har vi læst det og det og det fire gange”, og man er ikke selv startet. Og så tror jeg også der lidt er en tendens til, at folk tit gerne vil vise, at de gør det bedste, også selvom det måske ikke helt er sådan, det forholder sig.” (Informant 1, s. 2)

Informant 1 fortæller, hvordan hun oplever et generelt krav fra uddannelsesinstitutionernes side, der dikterer, at de unge skal nå en masse, og pointerer i den sammenhæng, at der ikke er nogen, der har mulighed for at leve op til disse krav. Hendes tanke om, at det ikke er muligt for nogle at leve op til alle de præstationskrav, der stilles, stemmer fint overens med det fund, som artiklen Picture Perfect fremviser. Fælles for de unge, der indgik i artiklens undersøgelse, var, at ingen af dem nogensinde opnåede følelsen af at nå i mål, når det gjaldt at præstere tilstrækkeligt (Sørensen et al., 2017). Det er her interessant, at de unge selv oplever de præstationskrav, der stilles til dem, som nærmest uopnåelige at indfri. På baggrund af ovenstående finder vi en risiko for, at de unge på grund af de høje krav til dem efterlades alene med følelsen af aldrig at nå i mål og aldrig at præstere godt nok.

Informant 1 beskriver yderligere, hvordan det værste pres for hende afstedkommes af hendes medstuderende. Hun fortæller, hvordan hendes medstuderende tilsyneladende har et behov for at italesætte og sikre en opmærksomhed på, hvor langt de er, når det gælder de faglige præstationer. I den forbindelse bliver hun presset, fordi hun ikke selv er startet. Vi forstår her, at det pres informant 1 oplever, giver hende følelsen af at være bagud. Som vi tidligere, med afsæt i Schultz Jørgensen, har pointeret, er der i dag en tendens til, at de unge sætter sig selv til sammenligning med hinanden under en øget individualisering, hvilket vi finder, at informant 1 ligesom informant 5 er eksempler på. Både informant 1 og 5 færdes i et studiemiljø, hvor de mere eller mindre ubevidst, med udgangspunkt i perfektions- og præstationskravene, uundgåeligt sætter sig selv til sammenligning med de andre. Særligt informant 1 vil presses af denne sammenligning, så længe hun føler sig bagud i forhold til de andre studerende. Det bliver her tydeligt, hvor stor indflydelse de konkurrencebetonede elementer og spilleregler har af effekt på informant 1's studiemiljø. Hun udtaler sig yderligere om studiemiljøet i nedenstående citat:

“Jeg er selv ansvarlig for min egen lykke og min egen succes, men jeg synes godt, man kan blive bedre til at hjælpe hinanden i stedet for at kæmpe imod hinanden. [...] På mit studie er det meget sådan, “du må ikke se mine noter fordi sådan og sådan” og man sender ikke lige opgaverne til hinanden, fordi så kunne man jo... og det er jo ligegyldigt. Det er nogle øvelsesopgaver og det er jo lige meget, men der er det bare en benhård konkurrence og det skal man lige vænne sig til. På overfladen kan jeg godt se, at jeg bare er helt alene, det kan jeg i hvert fald godt føle, når jeg går i skole,

og de alle sammen blærer sig med, "jeg er så langt". Så kan jeg godt tænke, "fuck jeg er alene med det her", men jeg ved jo, at alle har det ligesådan. Det er lidt fjollet. "

(Informant 1, s. 11)

Informant 1 fortæller, hvordan hun oplever selv at være ansvarlig for sin egen lykke og succes, hvilket stemmer overens med informant 5's beskrivelse af den tendens, hun ligeledes oplever på sit universitet. Begge informanternes oplevelse af, at de alene bærer ansvaret for at lykkes, eksemplificerer essensen i selvets kultur, hvor individualismen er i højsædet og individet alene er ansvarsbærer for egen lykke. Vi finder i informant 1's ovenstående udtalelse, hvordan præstationskravene udmønter sig i en benhård konkurrence de unge imellem, hvor deres perfekte facader bliver udslagsgivende for, hvorledes de tilsyneladende lykkes med succes. Informant 1 beskriver, hvordan der er en tendens til, at de studerende ikke ønsker at dele deres noter og hjælpe hinanden, og tegner igen et billede af, hvordan alle blærer sig med, hvor langt de er. Hermed understreges den individuelle konkurrence, der manifesteres i informant 1's studiemiljø, hvor alle søger at hævde sig selv som de bedste. Hun har en oplevelse af, at alle kæmper imod hinanden i stedet for at hjælpe hinanden. Selvom hun er opmærksom på, at hun sikkert ikke er den eneste, der til tider kan føle sig udfordret på at følge med, kommer de andres perfekte masker til at stå i vejen for, at hun reelt kan få øje på, at hun ikke er den eneste, der har den følelse. Vi forstår her, at dyrkelsen af de perfekte masker, forhindrer italesættelse af, hvis det går knapt så godt, hvilket efterlader hende med følelsen af at stå alene og være den eneste, der er bagud og ikke når det hele.

Vi finder, at dét informant 1 oplever, i høj grad kan forstås ud fra den norm, der hersker i hendes studiemiljø, hvor normen på mange måder synes "at lukke munden" på de unge, når det gælder følelsen af ikke at kunne indfri de høje krav, der stilles til dem. Selvom informant 1 tydeligvis søger at tage afstand til den herskende individualisme og ikke ønsker, at identificere sig selv med dem, der har et behov for at prale, så retter hun alligevel ind efter præstation- og perfektionskravene, ved ikke at italesætte, at hun føler sig bagud i forhold til alle andre. Dét kan i og for sig give fin mening, da hun ved italesættelsen kan risikere stigmatisering. Ikke desto mindre bekendtgør hun over for os, at hun finder den herskende individualisme og egoisme problematisk og urimelig, og derfor får hendes manglende italesættelse af sin frustration den betydning, at hun i vores øjne

bidrager til at opretholde dét, som hun ellers finder urimeligt. Hun lykkes i hvert fald ikke med at mobilisere den fornødne energi, der skal til at stille sig op imod den herskende kultur.

På samme tid finder vi, at både informant 5's behov for at normalisere sin egen følelse af at være presset, og informant 1's manglende "stille sig op imod systemet", kan forstås ud fra den mentalitet, der synes at herske og dyrkes blandt de unge i dag, hvor de tilsyneladende indhylles i at dyrke den hårde konkurrencementalitet som et must, og på flere måder naturligt vilkår. Vi ved fra blandt andre Pedersen, hvordan der i dag synes at være et menneskesyn, der i høj grad dyrker, samt hædrer det opportunistiske menneske. Dét menneske der forstår at sikre sig egen fremgang og succes, hvorfor vi ud fra dette rationale forstår, at de unge "tvinges" ud i at udvise egoisme som et fuldstændig naturligt vilkår, når det gælder at være ung. Det lader til, at anerkendelsesbetingelserne nærmest alene kan sikres ved brug af spidse albuer, og kompetencerne til at udvise den fornødne præstation og perfektion det kræver, at gøre sig bemærket i konkurrencesamfundet. Kravene til det opportunistiske menneske kan være med til at forklare, hvorfor både informant 5 og informant 1 mere eller mindre ubevidst ender med at rette ind efter de krav, der stilles til dem.

Også informant 3 og informant 6 presses af den herskende kultur, der stiller høje krav til præstation og perfektion. Selvom informant 3, ligesom informant 1 og 5, bevæger sig under uddannelse, lader det ikke til at han særligt presses af uddannelsesinstitutionernes høje præstationskrav. Det tyder snarere på, at informant 3 i høj grad udelukkende presses af den omsluttende norm, de uskrevede forventninger og krav, der generelt fra samfundet dikteres, hvilket han, ligesom de andre informanter, bestræber sig på at leve op til. Han beskriver over for os, hvordan han ved siden af sin uddannelse forsøger at "hackschoole" sig til andre kompetencer end de faglige, og beskriver, hvordan han på et tidspunkt havde op til fem jobs.

Han udtaler i den forbindelse:

"For mig at se der har præstation været underordnet. Jeg har altid været mere fan af at snakke og netværke med mennesker, for så kan man få sig et job og sådan nogle ting. Så jeg har altid haft fokus på de menneskelige kompetencer i stedet for de faglige." (Informant 3, side 4)

Vi finder ovenstående udtalelse som et eksempel på, hvordan han, ligesom informant 5, forsøger at finpudse sit CV (sig selv) under bestræbelserne på at gøre sig selv mere attraktiv, til gavn for både faglige og sociale nicher. Vi finder yderligere, at udtalelsen understreger vores forståelse af ham som indbegrebet af projektmennesket. Han afviser de faglige præstationer, som værende afgørende for ham, så længe han kan erhverve sig og gøre brug af øvrige kompetencer, herunder de sociale, hvilket vi, med afsæt i Fogh Jensen, kan forstå, kan vise sig at være en fordel. I dag er det netop særlig vigtigt, hvordan mennesket formår at skille sig ud ved brug af sine sociale kompetencer. Det er her afgørende at kunne italesætte sig ordentligt og sikre andres syn på en som den, der kan indtage et rum, sætte ramme for en masse vellykkede projekter, lede og vise vej (Fogh Jensen, 2009). Men for selv informant 3, der ellers på mange måder lader til at være det ideelle projektmenneske, da kan det blive for meget at have alt for mange projekter i gang på samme tid. Herom udtaler han følgende:

“Ja, jeg havde mange ting kørende [...] Men fysisk begyndte min hud at kradse, og det måtte jeg få undersøgt hos lægen. Dét (huden, red.) var stressen tricker for. Og det er i princippet et resultat af, at jeg ikke lytter til mig selv, og at jeg undertrykker mine følelser. Og derfor var min krop nødt til at reagere på det, så jeg kunne få øjnene op for, hvad jeg var i gang med.” (Informant 3, side 5)

For os at se er ovenstående et udtryk for, hvordan projektsamfundet kan blive for meget for selv projektmennesket informant 3. Derved bliver det endnu engang tydeligt, at individet, herunder informant 3, navigerer indenfor samfundsmæssige rammer, der synes at stille uopnåelige og nærmest overmenneskelige krav og forventninger til menneskets formåen. I hvert fald oplevede informant 3 tydeligvis at få eksemhud som resultat af, at føre et alt for hektisk liv under sine bestræbelser på at opnå anerkendelse som den, der formår at jonglere med alle de mange bolde i luften, som det i projektsamfundet kræves.

Endelig ønsker vi i denne analysedel at inddrage informant 6, som er den eneste af vores informanter, der beskæftiger sig på fuld tid på arbejdsmarkedet. Adspurg, hvad hun føler sig presset over i sin hverdag, svarer hun således:

“Det er ikke så lang tid siden, at jeg har været rigtig presset på grund af arbejde, tror jeg. Vi har haft en periode, hvor vi var i undertal af ansatte, så vi har været få til at

tage fra. [...] Én ting er, at det er 37 timer, jeg skal arbejde, men lige nu arbejder jeg meget mere end det. Jeg ligger plus 40 timer om ugen. Og det betyder ikke, at jeg så har fri når jeg er hjemme, for så ligger jeg og tænker på alt det, jeg skal nå og have gjort. Så det tager meget tid, synes jeg. Nogle perioder er det værre end andre. Nogle gange sejler det fuldstændig. [...] Og der er en forventning om, at jeg godt kan de ting, og at jeg godt kan tage fra i de perioder, der er travlt.” (Informant 6, s. 2-3)

Ovenstående udtalelse tydeliggør, hvori presset for informant 6 i høj grad opstår. Hendes følelse af at være, som hun selv udtrykker det “rigtig presset”, skyldes tilsyneladende et pres, der er foranlediget af et arbejdspress. Hun beskriver, at denne følelse ikke kun skyldes, at hun arbejder en del mere end hun burde, men at det lige så meget bunder i, at hun mentalt tager arbejdet med sig hjem, og at hun derfor oplever aldrig at have reelt fri.

Den følelse informant 6 beskriver, når det gælder at føle sig presset på grund af arbejde, finder vi, blandt andet kan forklares ud fra konkurrencestatens forventninger. Pedersen beskriver, hvordan mennesket, i takt med bevægelsen til samfundets herskende konkurrencestat, anses for at være en genstand til brug for arbejdsmarkedet. Mennesket skal bidrage på arbejdsmarkedet under devisen, “man skal yde for at nyde”. Dét kan være med til at forklare, at informant 6’s arbejdsgiver tilsyneladende har en klar forventning om, at hun selvfølgelig bidrager, og er indstillet på at løfte en tungere arbejdsbyrde, hvis det er påkrævet. Ydermere finder vi i informant 6’s udtalelse spor af det, Rosa påpeger som en naturlig konsekvens af den stadigt stigende acceleration. Rosa forholder sig til, hvordan alt i samfundet går hurtigere, og hvordan den teknologiske fremvinding har fået den betydning, at mennesket i dag er konstant til rådighed. Den kendsgerning kan være med til at forklare, hvorfor informant 6 har en oplevelse af at tage sit arbejde med hjem, og at hun har følelsen af aldrig rigtig at have fri. Yderligere ved vi, med udgangspunkt i Fog Jensen, at det postmoderne samfund i høj grad bærer præg af, at skellet mellem arbejdsliv og privatliv synes at være udvisket. I det traditionelle samfund gik arbejderen på job og varetog sin arbejdsfunktion, for efter endt arbejdsdag at holde fri. Sådan er det ikke længere, da menneskene i dag i princippet kan arbejde hjemmefra, eller hvorfra og hvornår det nu engang passer bedst ind i døgnets 24 timer, hvilket ligeledes kan være med til at forklare, at informant 6 oplever aldrig at have reelt fri (Fogh Jensen, 2009).

Yderligere spurgt til, hvilke konsekvenser det beskrevne arbejdspress har af betydning for informant 6, svarer hun:

“Jeg kan godt mærke, at jeg har en kortere lunte, og kommer mere op at diskutere med min kæreste, når mit overskud er mere begrænset. Især i de pressede perioder, der går jeg direkte hjem fra arbejde og tager en lur og føler ikke, at jeg har overskud til de der helt almindelige ting i hjemmet som at lave mad og handle ind. Og så skærmer jeg mig mere af i forhold til, hvem jeg lige snakker med og får måske ikke lige taget telefonen. Jeg sover mindre, og er i det hele taget sådan lidt mere ugidelig.” (Informant 6, side 3)

Ovenstående udtalelse forstår vi som et udtryk for, hvor indgribende konsekvenser, det pres hun oplever i forbindelse med sit arbejde, får. Arbejdspreset rammer langt ind i hendes private sfære, hvor hun på grund af sit manglende overskud beretter, at hun bringes ud i diskussioner med sin kæreste. Hun betoner, hvordan hun efter arbejde har brug for at gå hjem og sove, og beskriver videre, hvordan hun føler, ikke at have det fornødne overskud til de daglige gøremål, som for eksempel at lave mad. Endvidere får arbejdspreset den konsekvens, at hun i de mest pressede perioder isolerer sig, og er knapt så social som ellers.

Da vi spørger informant 6, om hun inddrager nogle i, at hun føler sig presset, og er påvirket af presset i det omfang, som hun fortæller os, svarer hun følgende:

“Jeg har nogle enkelte kollegaer, som jeg har snakket med det om, måske fordi de selv har prøvet at gå ned med stress, så de kender det. Men ellers ikke nej. (...) Og jeg tror mest, det er fordi, at jeg så skal fortælle højt om mine problemer og ligesom lægge mine problemer over på dem, så de skal tage mine bekymringer, og det har jeg ikke lyst til. Jeg tænker ikke rigtig at det hjælper dem noget at fortælle dem om, at jeg er presset. Og hvis de alligevel ikke kan hjælpe med noget, så kan jeg ikke se, hvorfor jeg skulle fortælle det.” (Informant 6, s. 5)

Ovenstående understreger igen tendensen til, at de unge i dag ikke dyrker det at tale om deres sårbarhed. Informant 6 bidrager altså med ovenstående udtalelse til endnu engang at understrege sårbarhed som et tabu. Ikke kun dét bor i hendes udtalelse, vi finder ligeledes tydelige elementer af individualismen og selvets kultur. Hun tænker, at hun nok er bedst til selv at klare skærene i

stedet for at lægge det over på andre, hvilket bestemt ikke er atypisk for et menneske i selvets kultur, for der skal alle i udgangspunktet kunne klare sig på egen hånd.

9.3.4 Delkonklusion

Efter endt delanalyse er vi bekendte med, at presset i forbindelse med at færdes i gymnasiet overvejende opstod på grund af den herskende norm, der dyrker karakterræset, præstationskravene. Vi kan ligeledes konstatere, at kulturen på gymnasierne bærer præg af en høj grad af individualisme, hvor selvets kultur giver sig tydeligt til kende. Præstationskulturen lader til at få den betydning, at alle uagtet stræber efter at være den bedste. Vi kan i den forbindelse konstatere, at de unge presses ud i at skulle påtage sig perfekte masker, da det er igennem perfektionen de har mulighed for at opnå anerkendelse. Vi kan konstatere, at der i gymnasiet er en generel tendens til at de unge føler sig alene med egne problemer. Ydermere ved vi, at der i forbindelse med overgangen fra gymnasiet til universitetet opleves et pres fra samfundets norm, der dikterer, at de unge hurtigst muligt skal igang med uddannelse. Derudover opstår der et pres på grund af normen, der dikterer uddannelse som det eneste rigtige.

Fælles for det pres der opstår i forbindelse med at færdes i det videregående uddannelsesmiljø eller på arbejdsmarkedet er, at begge miljøer lader til i høj grad at være præget af individualisme, hvilket igen fordrer følelsen af at stå alene med egne problemer. Vi kan konkludere, at der i højere grad udspiller sig et socialt (perfektheds) spil internt mellem de unge i uddannelsessystemet, hvor det tyder på, at arbejdsmarkedet i højere grad sikrer fokus på præstationsforholdene for at efterleve konkurrencestatens dogmer, hvor alle målrettet skal sikre at levere og bidrage aktivt til markedet. De unge i uddannelsesmiljøet lader til langt hen ad vejen at forvalte selvet som et CV, for på den måde at gøre sig attraktiv for fremtiden. Vi kan i den forbindelse konstatere en tendens til, at de unge skjuler sig bag perfekte masker, hvor sårbarheden tilsyneladende helt "frasorteres" på grund af frygten for stigmatisering som den, der ikke kan leve op til, hvad der forventes. Ikke desto mindre er vi bekendte med, at sårbarheden naturligvis er eksisterende, men blot ikke tales om. Følelsen af at stå alene og ikke at have nogen at tale med om det pres man oplever, finder vi, i høj grad kan være med til at forklare, hvorfor stadigt flere unge i dag mistrives, når det gælder de mentale og sociale forhold.

9.4 FJERDE ANALYSEDEL - PRESSETS INDVIRKNING PÅ DE UNGES SELVFORHOLD

Vi har i de forrige delanalyser påvist, hvorfor og i hvilken forbindelse de unge oplever at presses i forbindelse med deres liv indenfor de forskellige niches, de færdes i. Vi finder det derfor i det følgende knap så afgørende, hvorfra presset præcist stammer, hvad enten det er fra forældrenes side, opstår i de unges fritidsliv, eller er afstedkommet af krav fra uddannelse eller arbejdsmarkedet, da det er belyst i de foregående delanalyser. Til gengæld vil vi i den sidste delanalyse med udgangspunkt i den erhvervede viden, vi løbende har opnået, konkret belyse, hvad den samlede sum af de forskellige pres, de unge oplever, har af effekt på de unges selvforståelse og forhold til dem selv. Herunder er det afgørende at fremvise, hvordan presset manifesterer sig og påvirker de unge langt ind i hjertekulen. Hvordan presset påvirker de unges narrativer, fortællinger og opfattelse af sig selv og egne evner, samt formåen ud i livet. I det hele taget, hvordan presset påvirker de unges syn på egen eksistens og berettigelse i livet.

Indledningsvist ønsker vi at inddrage informant 3, da han beretter om en tendens, som vi forstår som foranlediget af det pres de unge, herunder han selv, oplever. Da vi spørger informant 3, hvilke tanker han har, om at flere unge mistrives i dag, og hvad mon det skyldes, svarer han følgende:

"Personligt tænker jeg, at det er fordi at man ikke kender sig selv godt nok. At man ikke tager sig tiden til at kende sig selv godt nok." (Informant 3, s. 7)

I ovenstående udtalelse problematiserer informant 3, at mennesket i dag ikke forstår at lytte til sig selv, og ikke tager sig den tid, det kræver at lære sig selv at kende. Selvom informant 3 benytter omtalen "man" og ikke direkte "jeg", forstår vi, at tendensen inkluderer ham selv. Informant 3 fortæller, at han har gjort brug af en coach, der har hjulpet ham til en bevidsthed om at han mangler selvkærlighed og har en frygt for at blive en fiasko.

Med Rosa kan vi forstå ovenstående som et udtryk for, at informant 3 (og alle de han referer til med samme tendens) er tvunget ud i fremmedgørelse fra sig selv. Informant 3 betoner, hvordan mennesket ikke forstår at lytte til sig selv, hvilket vi ligeledes kan forstå med afsæt i Rosa.

Mennesket oplever i dag at være ramt af tidshunger, som de under de accelererende, flygtige og omskiftelige vilkår, forsøger at holde i ave. Mennesket ender her med at "surfe" rundt uden nogen fastlagt selv-definition og livsplan, hvor det på grund af de hastige forhold synes nærmest umuligt at have det gode liv som rettesnor. For hvad der gælder i dag, gælder ikke i morgen. Derfor

efterlades individet i forvirring og fremmedgørelse når det gælder deres vej og mening i livet (Rosa, 2014). Informant 3 kender vi som et projektmenneske med mange bolde i luften, og han udtrykker selv "at mennesket i dag ikke tager sig tiden til at lære sig selv at kende", hvilket ligeledes med afsæt i Rosa kan forstås som et naturligt vilkår. Mennesket i dag lider som nævnt under tidshunger, hvilket kan forklare, hvorfor informant 3 oplever, "at mennesket ikke tager sig tiden", ganske enkelt fordi mennesket ikke har tiden, men befinder sig i et konstant kapløb mod tiden. Informant 3 oplever som ung i dag et pres, der har presset ham ud i at være fremmed for sig selv. Ikke bare fremmed for sig selv, men med følelsen af at mangle selvkærlighed og tilmed overladt frygten for at blive en fiasko.

Informant 3 lader til at være tvunget ud i den kendsgerning, ikke at kunne lytte til sig selv og ej heller føle det gode liv som en naturlig del af livet. Med dét udgangspunkt forstår vi hans behov for at søge hjælp i den alternative verden som et udtryk for søgen efter mening, for ham det gode liv. Endvidere tyder det på, at informant 3 har internaliseret presset i en sådan grad, at han nu bærer på frygten for at blive en fiasko. Med afsæt i Goffman forstår vi, at han derfor ligeledes vil være underlagt frygten for stigmatisering, frygten for at blive afsløret som "en fiasko". At frygte stigmatisering forstår vi som et benhårdt vilkår at skulle leve sit liv under. Ligesom vi finder dét, at skulle befinde sig i verden med følelsen af at mangle selvkærlighed, underlagt frygten for at blive en fiasko, som et benhårdt vilkår, der strider imod samtlige anerkendelsesidealer.

Ikke kun informant 3 udtaler sig i en retning, der tyder på at være endt ud i fremmedgørelse, dette gælder ligeledes informant 6. Når vi spørger informant 6, om hun er god til at mærke, når tingene for hende bliver for meget, svarer hun følgende:

"Lige det med at have ondt i maven, der er jeg ikke så god til at vide hvorfor. Jeg tænker, at det nok ikke er noget, og at det går over lige om lidt. Der er jeg ikke god til at vide, om det er min krop, der siger fra, eller om det er fordi jeg har spist et eller andet. Så nej, jeg er ikke altid god til at vide, hvorfor jeg har ondt i maven. Men når jeg så for eksempel kan mærke, at jeg har ondt lige inden jeg skal på arbejde, og den følelse har stået på i lang tid, så kan jeg godt mærke, at det ikke er skide godt. Det skal have stået på i noget tid og jeg skal have haft perioder, hvor jeg i lang tid ikke

har sovet godt, før jeg er sikker på, at det er min krop, der siger fra.”

(Informant 6, s. 4)

Vi finder, at informant 6, ligesom informant 3, tilsyneladende er presset ud i en afkrog, hvor hun har vanskeligt ved at mærke og lytte til sin egen krop. Hun betoner, hvordan hun først i det øjeblik kroppen siger tydeligt fra, ved at give hende ondt i maven forstår, at det ikke er “skide godt”. Dét at hun skal bringes helt derud, hvor kroppen ikke lader hende i tvivl om, at noget er galt, er som fremvist med Rosa ikke et unaturligt vilkår for det moderne menneske. Brinkmann påpeger ligeledes, hvordan den accelererende kultur for individet får denne betydning, og fremhæver endvidere, at mennesket i dag er underlagt en udviklingstvang, hvor de konstant skal søge at være i udvikling og bevægelse. Udviklingstvangen vedrører de menneskelige egenskaber, hvor individet i dag helst skal dyrke selvrealisering, for at sikre en videreudvikling som menneske, som vi fandt informant 3 som eksempel på, da han netop søger hjælp hos en coach og den alternative verden. Udviklingstvangen vedrører ligeledes de faglige aspekter i livet, altså deres bevægelse som aktør i enten uddannelse eller på arbejdsmarkedet, hvor vi tidligere fandt, at informant 6 særligt presses på grund af arbejdskravene. Udviklingstvangen får ifølge Brinkmann den betydning, at mennesket i dag ikke har det fornødne fodfæste det kræver at kunne mærke egne behov og lyst, hvad der for den enkelte udgør det gode liv (Brinkmann, 2014). Vi finder, at informant 6 på grund af den accelererende kultur og herskende udviklingstvang er endt med ikke at have det fodfæste, det kræver at vide, hvad der er godt eller knapt så godt for en. Vi forstår, at informant 6 er nærmest hindret i at kunne tyde sin krops signaler og grænser, før det ender helt galt. Hendes søvn skal igennem en længere periode have været påvirket negativt, hvor hun ikke sover godt, før hun reelt kan mærke at noget ifølge hende selv, “ikke er skide godt”. At Informant 6 er underlagt en søvnproblematik finder vi ligeledes eksempler på i Magisterbladets trivselsundersøgelse fra 2017, hvor unge studerende på grund af stress, led af søvnbesvær. Selvom informant 6 ikke er studerende, men under arbejde, kan vi stadig drage paralleller til undersøgelsens fremkomst, da hun står som et eksempel på at individets søvn påvirkes af pres og stress (Buchart; Siegmundfeldt, 2017).

Spurgt ind til, hvad informant 6 føler kunne have afhjulpet det pres hun oplever i sit liv, svarer hun:

“Jeg tror, at meget af det pres jeg oplever, kommer fra mig selv. Altså, det er jo mig selv, der putter alt det her ned over mig, så jeg tror ligeså meget, at det er mig selv, der skal arbejde med mig selv og ikke have alle de her forventninger (red. til sig selv).”

(Informant 6, s. 6)

Ovenstående tydeliggør, hvordan hun tillægger sig selv skylden for det pres hun oplever, og stiller sig selv som ansvarsbærer. Dét, at informant 6 stiller sig selv til ansvar, finder vi desværre som et helt naturligt vilkår i forbindelse med, at hun bevæger sig som ung i selvets kultur. Kravene i selvets kultur kan forklare, hvorfor hun tydeligvis står tilbage med følelsen af alene at have ansvar for at sikre eget ve og vel. Hun betoner, hvordan det er hende selv, der skal arbejdes med for ikke “at have alle de forventninger” til sig selv, hvilket vi finder som udtryk for, hvordan hun søger at forklare “fejlen” som iboende sig selv. Det bliver herved tydeligt, hvordan presset har påvirket hendes selvopfattelse. Hun opfatter sig selv som forkert og som en, der skal arbejde med sig selv. Vi finder i den forbindelse, at hun implicit bærer tanken om, at hun skal arbejde med sig selv for at sigte mod “det bedre”. Meget tyder i hvert fald på at hun undskylder sin nuværende eksistens, da hun som hun selv siger, “altså det er jo mig selv, der putter det her ned over hovedet på mig selv, så det er meget mig selv, der skal arbejde med mig selv”. Underforstået mener vi, at hun her bærer tanken om, at der formentlig kan kreeres en bedre udgave af hende selv, hvilket vi, ligesom tilfældet var for informant 3, synes som et urimeligt grundvilkår at leve under. Et grundvilkår, der igen bærer præg af at stride imod samtlige anerkendelsesidealer, da det tyder på, at informant 3 oplever ikke at være “god” som hun nu engang er.

Dernæst adspurgt informant 1, hvordan hun føler sig påvirket af presset, da svarer hun således:

“Jeg tror mere det (presset, red.) er mine egne forventninger til mig selv, altså at man gerne vil være den bedste udgave af sig selv. Man vil gerne gøre det bedste man kan hele tiden. Det har jeg altid gjort. [...] Jeg har altid været meget pligtopfyldende.”

(Informant 1, s. 1-2)

Ovenstående citat fra informant 1 viser endnu engang, hvordan de unge påtager sig ansvaret for det pres de oplever. Informant 1 beskriver, hvordan hun tror, at presset mest kommer fra hende selv, fordi man, underforstået hende selv, gerne vil være den bedste udgave, der hele tiden søger at gøre sit bedste. Informant 1 definerer og forstår tydeligvis sig selv som en, der bestræber sig på

at gøre sit bedste og forklarer i den sammenhæng, at hun er meget pligtopfyldende. Endvidere beskriver hun, hvordan hun søger hele tiden at sikre den bedste udgave af sig selv, hvilket i vores øjne kan forstås som et udtryk for, at hun derigennem stræber efter at sikre sin eksistensberettigelse. Med udgangspunkt i informant 1's udtalelse bliver det tydeligt, at hun har en bevidsthed om at "finpudse" og dagligt sikre den bedste udgave af sig selv. Dét at informant 1 "finpudser sin udgave" stemmer fint overens med det, som informant 6 beskrev i forhold til, at hun skal udvikle og arbejde med sig selv, underforstået stræbe efter at blive en bedre udgave.

Tendensen til at finpudse sin udgave stemmer endnu engang fint overens med den tendens, som artiklen Picture Perfect fremhæver, hvor de unge forvalter sig selv som et CV. Dét at begge informanter har en bevidsthed om at skulle enten finpudse eller udvikle en bedre udgave af sig selv indikerer yderligere, at de muligvis bærer på en fundamental usikkerhed omkring deres person og eksistens. I hvert fald er det tydeligt, at tanken om at skulle sikre den bedste udgave af sig selv manifesterer sig hos dem begge. Dét vilkår både informant 6 og informant 1 aktuelt synes at leve deres liv under, forstår vi, med udgangspunkt i Honneth, afholder dem fra at leve det gode liv, et liv i trivsel. Et liv i trivsel kræver, at de anerkendes for præcis hvem de er som unikke individer, i stedet for at bruge energi på at finpudse og tilrettelægge deres selv.

Videre til informant 4, der taler ind i ovenstående tema. Hun fortæller, hvordan hun i gymnasiet prøvede at række hånden op i timen, men at hendes svar oftest var forkerte, hvilket fik den betydning, at hun helt undlod at række hånden op. Dét at hun ikke rækker hånden op, formentlig af frygt for at fejle med forkerte svar, forstår vi kan forklares ud fra samme tendens, som både informant 1 og 6 var berørt af, ønsket om at sikre den bedste udgave af sig selv. Vi finder, at informant 4, ligesom informant 1 og 6, ønsker at fremstå bedst muligt, hvorfor det kan forklare, at hun helt lukker i efter at have svaret forkert, for det er ikke de forkerte svar, der hjælper hende til at opnå den bedste udgave af sig selv. Dette taler ind i perfektionskulturen, hvor hun helt undlader at sige noget forkert, i sit forsøg på at kreere, finpudse og sikre den bedste udgave af sig selv under ønsket om at opnå anerkendelse.

Yderligere spurgt til, hvad dette fik af betydning for informant 4, svarer hun:

"Det får mig bare trykket lidt ned, tror jeg, sådan selvværds-mæssigt. [...] Jeg tror godt jeg kunne have haft en lille depression i gymnasiet." (Informant 4, s. 6)

Hendes frygt for at fejle har tydeligvis påvirket hende og sat spor i hendes selvværd, hvilket understreges af hendes egen oplevelse af muligvis at have haft en lille depression. At hun tydeligvis i gymnasiet var påvirket langt ind i sit indre, forstår vi som en fatal konsekvens. Vi forstår det endvidere som et udtryk for mistrivsel. Nok lukkede hun munden i, formentlig i forsøget på at opretholde et perfekt ydre, men vi forstår det som et skalkeskjul, der søgte at dække hendes egentlige tilstand, hvor hun tilsyneladende med sin (mindre) depression bar på et kaotisk indre.

Vi ønsker nu ligeledes at drage informant 5 i spil, der ligesom de andre lader til at være påvirket i deres selvforhold og syn på sig selv. Informant 5 fortæller os, at hun skuffes over sig selv, hvis ikke hun formår at sikre gode karakterer eller komme til forelæsningsne, hvor vi finder "skuffelsen over sig selv" som et udtryk for, at hun, ligesom informant 3, 6 og 1, bebrejder sig selv, og stiller sig alene som ansvarsbærer. Tendensen til at informanterne her stiller sig selv til ansvar for deres trivsel, kan vi forstå med afsæt i Willigs tækning. Han påpeger, hvordan bevægelsen mod en konkurrencestat har medført en u-vending af kritikken. Før blev kritikken rettet mod samfundsstrukturerne, som for eksempel uddannelsesinstitutionerne, hvor den i dag rettes som en selvkritik, der alene stiller individet til ansvar, hvis det havner i uhensigtsmæssige situationer (Willig, 2013).

Informant 5 beretter videre om den ansvarsfølelse hun oplever:

"Nu har jeg lidt mere ansvar for det (red. humøret) selv. [...] Jeg tror bare, at man vokser med opgaven på en eller anden måde. Altså, du bliver bedre til at kende dig selv og du får mere ansvar for dit eget psykiske velvære. [...] Jeg tror, at jeg håndterer flere og flere ting selv. Jeg har ikke et behov for at vende det (at være ked af det, red.) med tusinde andre." (Informant 5, s. 6-7)

Informant 5 fortæller, hvordan hun løbende har fået mere og mere ansvar for, hvordan hun har det, og oplever et større ansvar for sit psykiske velvære. Vi ser at informant 5 bærer på sine egne problemer og bekymringer, og selv tager afstand fra at dele det med andre, da hun ikke føler et behov for det. Hendes manglende behov for andres hjælp forstår vi som et udtryk for, at hun i høj grad har indoptaget og er underlagt individualismen. Dette i et sådant omfang, at hun forstår sig selv som en "der bedst klarer sig alene", tenderende devisen "enhver er sin egen lykkes smed", hvilket i vores øjne risikerer at efterlade hende i en ensom verden. Ikke kun i vores øjne vil hendes

selvforståelse efterlade hende ensom. Honneth vil ligeledes stille sig kritisk overfor at hun italesætter, ikke at have behov for at tale med andre når hun er ked af det. Honneth pointerer, at mennesker har brug for hinanden og at det gode liv sikres i et gensidigt anerkendelsesmøde, hvorfor vi med dette afsæt kan forstå, at informant 5 ved sin individualisme-dyrkelse spænder ben for egen trivsel, og helt risikerer at undergrave sin mulighed for at leve det gode liv.

Afslutningsvis ønsker vi at inddrage informant 2, der i høj grad er påvirket af ikke at føle sig forstået af andre, hvilket får den betydning, at hun ikke inddrager andre i sin sårbarhed. Hun udtaler:

“Jeg tror nogle gange, at jeg tænker, at folk de egentlig ikke rigtig forstår det (hendes drømme, tanker, ønsker og behov, red.), fordi det jeg gerne vil er måske bare noget, som andre folk har lidt svært ved at sætte sig ind i. Jeg tænker, at det er svært at forklare mig, og så tror jeg bare, at det er lettere at lade være. Jeg kan på en måde også blive lidt irriteret over, at folk ikke kan forstå, hvor meget de går glip af ude i verden. Jeg bliver lidt ved med at køre tilbage til det der med at rejse ud i verden. Jeg tror bare, det er fordi, at det gjorde så meget ved mig som person, så jeg kan ikke lade være med at tænke på, hvor meget jeg går glip af. Det tror jeg folk har svært ved at forstå. [...] Jeg føler faktisk lidt, at jeg står alene med det (hendes syn på livet, red.).” (Informant 2, s. 8)

Informant 2 tegner i ovenstående et klart billede af, hvad der for hende synes at give mening i livet. Hun har tydeligvis en frygt for, at andre ikke kan forstå hende, formentlig fordi hendes ønsker og behov for at rejse ud i verden på mange måder er i direkte modstrid til den herskende norm, hvor alle hurtigst muligt skal kvalificere sig, uddanne sig til arbejdsmarkedet og bidrage til konkurrencestaten. Informant 2 må tilsyneladende gå på kompromis med at dele sine drømme, tanker og behov med andre, hvilket vi anser som en fatal konsekvens for informant 2 og hendes eksistens i livet. Med Honneth forstår vi dét, at hun ikke kan dele sine drømme med andre, som en hindring for at hun kan leve det gode liv. Vi ved med hans teoretiske bidrag, at det gode liv umuligt kan sikres på egen hånd, fordi det skabes med og for hinanden. På baggrund af ovenstående teoretiske sontring kan vi drage den påstand, at informant 2, så længe hun afholdes fra at kunne

dele sine forestillinger om det gode liv med andre, vil hun afholdes fra at kunne leve et fuldt ud realiseret liv med muligheden for at blomstre, ergo et liv i trivsel.

9.4.1 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående delanalyse kan vi konstatere, at de unge søger at sikre deres egen eksistensberettigelse ved at leve op til samfundets herskende normer, krav og forventninger. I den forbindelse bliver det tydeligt, at perfektion, konkurrence og præstation er forhold, der særligt får indvirkning på, hvordan de unge adfærdsregulerer deres person for at passe ind. Vi finder i den forbindelse, at de unge tager presset på sig selv og stiller sig selv som ansvarsbærer for deres egen trivsel eller mangel på samme, hvor vi ligeledes kan konstatere, at de unge dyrker selvkritik i stedet for at rette skylden udad. Endvidere kan vi konkludere, at der er en generel tendens til, at de unge føler, de står alene med egne problemer og ikke drøfter disse med nogen, hvor vi ydermere kan konstatere, at individualismen hersker i et rigt omfang. De unges manglende italesættelse af deres sårbarhed overfor andre, samt deres tendens til at give sig selv skylden, kan vi konkludere, vil være med til at spænde ben for de unges trivsel. Det lader til at ingen af de unge formår at gøre op med de krav, der risikerer at presse dem ud i fremmedgørelse og indre kaos.

10 HOVEDKONKLUSION

Vi har i specialet løbende fremlagt delanalysernes fund og afgørende pointer i deres tilhørende delkonklusioner. På baggrund af disse fund og pointer vil vi nu foretage en samlet hovedkonklusion, her for at besvare følgende problemformulering:

Hvad presser de unge i deres hverdagsliv, og hvilke konsekvenser kan det have for dem?

Vores undersøgelse har påvist en tendens til, at de unge oplever, at deres hverdag i høj grad påvirkes af en individualisme, der i rigt omfang dikterer, at alle på egen hånd skal sikre deres succes og fremgang i det herskende perfektions- og præstationssamfund, hvor de konkurrencebetonede spilleregler gør sig særligt gældende. Vi kan konkludere, at konkurrencestaten bidrager til, at der udspiller sig en præstationskultur på uddannelsesinstitutionerne, der foranlediger en perfektionskultur de unge imellem. Vi kan konstatere, at de unge oplever, at uddannelse og arbejde på mange måder i dag synes at definere det gode liv, hvilket ikke efterlader et særligt rum for, at de unge selv kan definere, hvad der for den enkelte måtte være det gode liv. Informanterne oplever at blive presset fra samfundets side, når det gælder at skulle hurtigt i gang med uddannelse, og presses ligeledes af forståelsen af, at uddannelse er det eneste rigtige i vores samfund. Vores undersøgelse har gjort det tydeligt, at det er samfundets normer og regler der overvejende presser de unge, hvilket får den effekt, at de unge også kommer til at presse hinanden internt, hvor de alle søger at præstere og fremstå som deres bedste udgaver. Vores undersøgelse har påvist, at informanterne presses af højhastighedssamfundet, der dikter, at de skal jonglere med en masse projekter på én gang og hele tiden holde sig bevægelige. På den baggrund peger vores undersøgelse på, at de unge konstant er underlagt en frygt for at gå glip af noget, hvorfor de hovedkulds kaster sig ud i alverdens projekter. Dette under faren for at de unge ikke har sig selv med, hvilket i sidste ende risikerer at ende ud i fremmedgørelse.

Ud over presset fra samfundet og det pres, der opstår imellem de unge, har vi fundet, at de unge ligeledes presses af deres forældre. Anerkendelse fra forældres side er afgørende for samtlige informanter, hvorfor de søger at opnå denne, hvis ikke den falder som et naturligt grundvilkår. Vores undersøgelse har specificeret for os, at kampen for anerkendelse især opstår hos de unge,

der er børn af forældre, som enten besidder et prestigefyldt erhverv, eller stiller høje krav og forventninger til deres barn.

Vi kan ydermere konkludere, at de unge i samtlige aspekter i deres liv, hvad enten det gælder, at de færdes blandt venner i deres fritidsliv eller sidder på studiet med deres medstuderende, i princippet er i konstant konkurrence med de mennesker, de møder på deres vej. Vi kan konkludere, at informanterne har erfaring med at skulle forsøge at skjule deres pres og indre uro bag perfekte masker, hvorfor sårbarheden efterlades som et tabu. Vi har kunnet påvise, at de unge ikke har erfaring med at tale åbent og ærligt omkring deres sårbarhed, hvilket efterlader dem med følelsen af at være alene. De herskende krav og forventninger risikerer derfor at efterlade de unge i en ensom verden, hvor kun dele af deres personlighed "tåler dagens lys".

De unge er bevidste om at fremstille de brudstykker af sig selv, der bidrager til at sikre dem stærkest i anerkendelseskampen, der alene kan vindes, hvis du formår at stå stærkt og succesfuldt. Kort sagt, lykkes med at indfri og efterleve den norm, de forventninger og krav, der fra samfundets side dikteres. De unge er utroligt bevidste om, hvordan de fremstiller sig selv bedst tænkeligt, da de tilsyneladende frygter stigmatisering, som den der ikke kan "klare mosten" eller som den "der sækker bagud". Vi kan ligeledes konkludere, at samtlige informanter kaster sig optimistisk og hovedkulds ind i benævnte anerkendelseskamp, når det gælder at færdes i uddannelsessystemet og ligeledes på arbejdsmarkedet. Det tyder dog samtidig på, at samtlige informanter langt hen ad vejen retter ind efter de herskende normer, krav og forventninger, der fra samfundet foreskrives, hvilket ikke er uden konsekvenser for informanterne. Vores undersøgelse viser, at informanterne søger at efterleve kravet til præstation, perfektion og konkurrence, alt sammen under bestræbelserne på at sikre deres eksistensberettigelse i samfundet anno 2019. Vi kan konstatere, at konsekvensen heraf bliver, at de unge hver eneste gang de ikke nødvendigvis lige lykkes med succes, alene forklarer det ud fra en selvkritik, hvor de alene stiller sig selv til ansvar. Lidt dystopisk har vi i dette speciale kunnet fremvise en tendens til, at disse, samfundets herskende krav, tenderer til at være uopnåelige, og hvis vi anskuer konsekvenserne for informanterne isoleret set, også tenderende det urimelige. De unge påvirkes af det pres, de oplever i deres liv i en sådan grad, at de internaliserer presset, så det forankrer sig dybt i dem, hvor hele deres eksistensgrundlag og selvforståelse er bundet op på, hvorvidt de ud fra deres egen forståelse lykkes eller fejler som mennesker.

Så, i stedet for at samfundet og dets institutioner under de rette anerkendelsebetingelser bidrager til at fremelske stærke medborgere, der gladeligt ville kunne indgå i det samfund, de er en del af, lader det til, at samfundets høje krav og forventninger for nuværende i højere grad driver de unge ud i fremmedgørelse, ensomhed og uro, mistrivsel som stress, angst og depression. Den kendsgerning efterlader rum til forbedring, hvorfor det fortsat giver mening at forske i individernes vilkår i samfundet, som blandt andet dette speciale med særligt henblik på de unge er et bidrag til.

11 PERSPEKTIVERING

At ovenstående speciale har påvist en tendens til at de unge i dag ikke har et sprog for deres sårbarhed, manglende trivsel, forstår vi, kan perspektiveres direkte til Paulo Freires tænkning. Freire forfattede i 1968 værket "De undertryktes pædagogik", der har rødder i konfliktteoretisk tænkning. Freire var særligt optaget af, hvordan menneskelig bevidstliggørelse og styrkelse af samfundsændring kan finde sted. Han beskrev, hvordan sociale, politiske og økonomiske forhold bidrog til at undertrykke en særlig gruppe mennesker. Hans undersøgelse forholdt sig til, hvordan særligt fattige mennesker blev holdt under paternalisme og en dikteren fra et politisk, socialt og økonomisk overherredømme. Selvom Freire med sin undersøgelse forholdt sig til en anden samtid og en anden kontekst, finder vi alligevel at kunne drage direkte paralleller til de unge i dag. De, der tilsyneladende er underlagt en mistrivsel, og hvor der udspringer sig en klar tendens til, at de unge, dels ikke nødvendigvis er bevidste om deres egen mistrivsel, og dels at de, på grund af tabuet omkring sårbarhed, helt mangler et sprog for de følelser de unge oplever, hvis de i deres liv føler sig pressede. Vi har med dette speciale vist, at de unge i høj grad er fremmede over for sig selv og bebrejder sig selv, hvis de ikke kan leve op til de herskende krav og forventninger. Vi finder dét som et billede på, at de ikke har det fornødne overskud og den fornødne bevidsthed til at identificere, hvad der reelt driver dem ud i noget, der bærer præg af mistrivsel, og i hvert fald foranlediger, at de ikke føler sig i trivsel. Freire fremlagde, hvordan de undertrykte dengang hans undersøgelse fandt sted, var efterladt uden sprog og bevidsthed om de undertrykkende mekanismer, og han beskrev, hvordan de derfor repræsenterede en "tavs kultur". Ligesom vi finder tilfældet er for flere unge, der bevæger sig indenfor samfundets nicher i dag. De unge efterlades tilsyneladende uden sprog for deres sårbarhed, og uden bevidsthed om, hvordan de bliver pressede af de uddannelsesmæssige høje præstationskrav (Hutchinson; Oltedal, 2006).

Det stod Freire klart, at uddannelsessystemet var med til at opretholde den "tavs kultur". Her finder vi et klart paradoks. For noget tyder på, at uddannelsessystemet ikke reelt bidrager til at bevidstgøre, oplyse de unge i dag, da de tilsyneladende ikke har sikret et sprog for det pres, de oplever. De unge tør ikke tale sammen om det pres de oplever, og er forvirrede over, hvad der i det hele taget ligger til grund for deres indre uro, og endelig siger ingen af dem tilsyneladende reelt fra og tager et opgør med uddannelsesinstitutionernes præstationskrav.

Uddannelsessystemet bidrager for nuværende til at opretholde og reproducere de undertrykkende mekanismer. Freire pegede på, at læring skulle forstås og praktiseres på en ny måde, hvor den i højere grad skulle bygge på en dialog, hvor de unge synes ligeværdige, og at de studerende i større grad skulle opnå og sikres muligheden for at tænke kritisk, så de studerende ikke bare modtog læring, men i højere grad kunne blive medskabere af den læring, de blev uddannet til (Hutchinson; Oltedal, 2006).

Med Freire kan vi forstå, at de unge i dag skal styrkes i at kunne italesætte, hvis de presses af urimelige krav og forventninger. Vi ved at italesættelse kræver en bevidstgørelse, hvorfor vi med Freire kan stille uddannelsesinstitutionerne som medansvarlige for ikke at have sikret de unge et sprog for det pres og den mistrivsel, flere unge oplever i dag. Uddannelsesinstitutionerne skal i højere grad sørge for, ikke kun at lære de unge om at forholde sig kritiske til verden, men bidrage til at sikre og fremelske, at de unge reelt mobiliserer muligheden for kritisk at kunne stille sig op imod de systemer, hvori der bor undertrykkende mekanismer. Derved vil de unge opnå muligheden for at italesætte det negative pres, de i deres daglige liv påvirkes af i krop og sjæl, og dermed få muligheden for at forholdene kan ændres (Hutchinson; Oltedal, 2006).

Når det gælder spørgsmålet om forandringspotentialer i forhold til dette projekts problemstilling, at den stigende tendens til mistrivsel skal afhjælpes, finder vi, at der kan hentes god hjælp hos Freire. De unge skal styrkes i at identificere de undertrykkende mekanismer for at kunne forholde sig til disse, arbejde med dem og ændre de eksisterende forhold. De unge skal styrkes til et sprog for deres indre uro, og have redskaber til at rette blikket udad, vende selvkritikken til et sted, hvor den er rimelig, ikke hos dem selv. Tavsheden skal brydes, for den tavhedskultur, der øjensynligt bringer de unge ud i mistrivsel, er ikke bare en tavs kultur, men en urimelig og dehumaniserende kultur (Hutchinson; Oltedal, 2006).

Sidst, men ikke mindst, ønsker vi, at dette speciale læses som en politisk appel. Vores ønske er, at der skal dæmmes op for de eksisterende strukturelle forhold. Vi ser mistrivsel og sociale problemer som et resultat af sociale patologier, hvorfor vi forstår det som afgørende, at det sociale arbejde og de sociale interventioner ikke alene skal rette blikket på den enkelte, herunder de unge, men i høj grad rette et syn på de samfundsstrukturer og samfundsprocesser, der for

nuværende bidrager til, dels at presse de unge ud i mistrivsel og dels fastholder dem i undertrykkelse.

12 LITTERATURLISTE

12.1 BØGER OG PUBLIKATIONER:

Brinkmann, Svend, 2014, Stå fast - et opgør med tidens udviklingstvang, København, Gyldendal.

Fogh Jensen, Anders, 2009, Projektmennesket, Aarhus, Aarhus Universitetsforlag.

Goffman, Erving, 2009, Stigma - om afvigerens sociale identitet, 2. udgave, Frederiksberg, SL-forlagene.

Harder, M; Nissen M. A., 2015, Socialt arbejde i en foranderlig verden; H. Jensen, Per; Prieur, Annick; Menneskesyn I social- og kriminalpolitik i USA og Danmark, København, Akademisk forlag.

Helliwell, John F.; Layard, Richard; Sachs, Jeffrey D., World Happiness Report 2019, New York: Sustainable Development Solutions Network, hentet d. 30.05-2019:
<https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2019/WHR19.pdf>

Honneth, A, 2003, Behovet for anerkendelse – en tekstsamling, København, Hans Reitzels Forlag.

Hutchinson, Gunn Strand; Olteidal, Siv, 2006, Modeller i socialt arbejde, København, Hans Reitzels Forlag.

Juul, Søren, 2017, Selvets Kultur, København, Hans Reitzels Forlag.

Kvale, Steinar; Brinkmann, Svend, 2009, Interview – introduktion til et håndværk, 2. udgave, København, Hans Reitzels Forlag.

Nielsen, Anne Mai; Lagermann, Laila Colding, 2017: Stress i gymnasiet - Hvad der stresser gymnasielever og hvordan forebyggelse og behandling virker med 'Åben og Rolig for Unge', DPU, Aarhus Universitet.

Pedersen, Ove Kaj, 2011, Konkurrencestaten, København, Hans Reitzels Forlag.

Petersen, Anders, 2016: Præstationssamfundet, København, Hans Reitzels Forlag.

Rosa, Hartmut, 2014, Fremmedgørelse og acceleration, København, Hans Reitzels Forlag.

Socialpolitik nr. 1, 2014: Velfærdsstaten og dens udvikling til konkurrencestat (s.7-11), Pedersen, Ove Kaj.

Willig, Rasmus, 2013, Kritikkens u-vending – En diagnose af forvandlingen fra samfundskritik til selvkritik, København, Hans Reitzels Forlag.

12.2 LINKS:

Altinget, 08.05-2018, Professor: Vi ønsker innovative og kreative unge, men skaber det modsatte, Neomi, Katznelson, hentet d. 30.01-2019: https://www.altinget.dk/artikel/professor-vi-oensker-innovative-og-kreative-unge-men-skaber-det-modsatte?fbclid=IwAR01-7CAREFh1O3t_SfxoJpHSSmixggg7ef3KoKrgFHF6kVgiB6wPkYzYNM

dr.dk, 2017, hentet d. 30.01-2019: <https://www.dr.dk/levnu/tvaers/naar-det-hele-koger-over-hver-fjerde-unge-foeler-sig-stresset>

dr.dk, 2019, Debatten, udsendelse fra 31.01-2019: <https://www.dr.dk/tv/se/debatten/debatten-9/debatten-2019-01-31>

Gymnasieskolen.dk, 28.01-2019, En ungdom under pres, Rohleder, Marie, hentet d. 30.01-2019: https://gymnasieskolen.dk/en-ungdom-under-pres?fbclid=IwAR13VC5ivvh92a1Ca3pK0OHZ_ZOcE3jQ9Bf_v5kzvBqhPNjqy8twGtsUOkg

Magisterbladet, 07.04.2017, Undervisere: Fokus på eksamen har taget overhånd, Bøttcher, Thomas, hentet d. 30.01-2017: http://www.magisterbladet.dk/magisterbladet/2017/042017/042017_p20#.WfnCu3t1X-l.facebook

Magisterbladet, 11.05-2017, Studerende: Stress kommer indefra, Bucharth, Louise Egholm; Siegumfeldt, Pernille, hentet d. 30.01-2019:

https://www.magisterbladet.dk/magisterbladet/2017/052017/052017_p14?fbclid=IwAR17vVhBcg_nq8d8SNkk9SCxvU7qiZpz74iCofCRGkKP0VZRBmcOtM1Qe0kA

Nielsen, Mathias Herup, 2015: "Det aktive menneskes triumf? - en analyse af de omfattende forandringer af kategoriseringen af kontanthjælpsmodtageren", Tidsskrift for Arbejdsliv 17, 44-60: <http://www.nyt-om-arbejdsliv.dk/index.php/artikelarkiv/69-publikationer-2015/210-20151-beskaeftigelsesindsatsen>

Sundhedsdatastyrelsen, 2017, Monitorering af forbruget af sovemedicin hos børn og unge - opdaterede tal fra 2015-2017, hentet d. 11.04-2019: <https://sundhedsdatastyrelsen.dk/da/tal-og-analyser/analyser-og-rapporter/laegemidler/emnespecifikke-analyser/analyser-om-sovemedicin>

Sundhedsstyrelsen, Statens Institut for Folkesundhed, 2017, Danskernes sundhed – tal fra den nationale sundhedsprofil, Nervøs eller stresset, hentet 30.01-2019: <http://www.danskernessundhed.dk/>

Sundhed.dk, 2019, psykologisk stress og fysisk sygdom; Kessing, Lars Vedel, hentet d. 31.01-2019: <https://www.sundhed.dk/borger/patienthaandbogen/hjerne-og-nerver/sygdomme/oevrige-sygdomme/psykologisk-stress-og-fysisk-sygdom/>

Tidsskrift for Ungdomsforskning, 2017, Picture Perfect - Præstationsorienteringer blandt unge i forskellige ungdomslivskontekster, Sørensen, Niels Ulrik; Pless, Mette; Katznelson, Noemi; Nielsen, Mette Lykke, hentet d. 30.01-2019: http://vbn.aau.dk/files/270857596/2568_8655_1_SM.pdf

Uddannelses- og forskningsministeriet, 13.03-2019, Del dine fejl, hentet d. 11-04-2019: <https://ufm.dk/aktuelt/temaer/del-dine-fejl>

13 BILAG 1: INTERVIEWGUIDE
